ЗВІР ПРЕДКОВІЧНИЙ

Повість

I

Сем Стюбнер переглядав свою кореспонденцію хапливо й недбало. Як і личить менеджерові професійного боксу, він давно вже звик до найрізноманітніших та найхимерніших листів. Кожен дивак-спортсмен, аматор чи реформатор боксу конче вважав за свій обов'язок повідомити його про свої вигадки. Стюбнер наперед готовий був до повсякденної порції несподіванок, що їх приносила пошта, починаючи від погроз порішити його і до трохи миролюбніших намірів дати йому поличника. З поштою одержував він усіляку всячину: то талісмани, від кролячих лапок до щастядайних підків, то безвідповідальні пропозиції якихось незнайомців забитися на дрібні гроші, або й на цілих чверть мільйона доларів. Колись він одержав був поштою голярського ременя зі шкіри лінчованого негра, а тоді ще висушеного на сонці пальця білої людини, труп якої знайдено в Долині Смерті, і відтоді набрався певності, що пошта вже нічим не здивує його. Проте сьогодні вранці він дістав такого надзвичайного листа, що перечитав його й удруге, а сховавши до кишені, потім знову витяг, щоб перечитати втретє. На конверті стояв штемпель якоїсь нечуваної поштової філії в окрузі Сіскію. Лист був такого змісту:

"Шановний Семе!

Ви знаєте мене хіба що на ім'я, бо прийшли на ринг, коли я давно вже покинув нашу справу. Але ж вірте мені,— я не спав. Я стежив увесь час за спортом, і за вами особисто — відтоді як Кел Офмен подолав вас, — аж до вашого останнього матчу з Натом Белсоном, і гадаю, що ви— найуміліший з усіх менеджерів, що бували коли на арені.

І тому я хочу запропонувати вам одну річ. Маю я тут такого видатного боксера, що й світ подібного до нього не бачив. І де не підробка… Крам справжній, добірний. Що ви скажете про хлопця двадцяти двох років, вагою понад двісті двадцять фунтів, — хлопця, що може завдавати вдарів, про які я й не мріяв ніколи? Це мій син, Пат Глендон-молодший. Під цим найменням він виступатиме. Я все гаразд обміркував. Але найкраще б вам прибути до нас першим поїздом.

Я виплекав і вивчив його. Все, що я будь-коли знав, — я вклав йому в голову. І, може, ви мені не повірите, — але він додав ще й від себе. Це самородний боксер. Щодо відчуття часу й простору — він цілковите диво. Час він уловлює до одної секунди, а відстань — до одного дюйма. Він і думати про це не потребує,— це інстинкт. Його найкоротший поштовх заспокоїть супротивника скоріше, ніж удар з усього розгону всіляких недотеп.

Тепер багато розводяться про те, що біла раса має перевагу над іншими. Отже, він — втілення всіх оцих сподівань. Приїздіть і самі побачите.

Колись, подорожуючи з Джефрізом{1}, ви кохалися в полюванні. Приїздіть — і матимете й полювання, й рибну ловлю такі, що ваші кінематографічні "бойовики" здадуться вам убогим шматтям. З вами піде полювати Пат молодший. Сам я вже не ходак і не їздець, тим-то й запрошую вас сюди. Бажав би я сам бути йому за менеджера, та про це годі й балакати. Я вже скінчена людина, мабуть, скоро мені й нокаут. Отож мерщій прибувайте. Я хочу передати хлопця вам. Ця справа — скарб для вас обох, — проте договір скласти хочу я сам.

Прихильний до Вас Пат Глендон"

Стюбнер спершу подумав, що це жарт, адже боксери відомі жартуни: вчитуючись у листа, він угадував у ньому то хитре перо Корбета, то добродушну вигадку Фіцсімонса{2}.

Але ж якщо лист правдивий, на нього слід звернути увагу, це безперечно. Пат Глендон залишив ринг ще до його часів, він тільки раз хлопчаком бачив, як Пат тренувався з Джеком Демпсі. І вже тоді називали його Старий Пат, і на рингу він уже не виступав. Він з'явився ще в часи Салівена й провадив боротьбу за давніми "Лондонськими правилами призового боксу", і тільки в останніх своїх виступах додержував нових, щойно тоді впроваджуваних правил маркіза Квінсбері{3}.

Який боксер або аматор боксу не чув про Пата Глендона? Звісно, людей, що бачили його в силі, дуже небагато лишилося на світі, і мало вже було таких, що взагалі бачили його, — одначе ім'я його записано в літописах боксу, і жоден спортивний довідник не проминає його. Щоправда, його слава була якась незвичайна. Нікого з боксерів не ставили вище за нього, а тим часом сам він жодного разу не став чемпіоном. Йому страшенно не таланило, і він був знаний, як боксер-невдаха.

Чотири рази він мало не одержав звання чемпіона у важкій вазі — підстав на це йому не бракувало. Перший раз то було на баржі, в Сан-Франціській бухті: супротивник, здавалося, вже геть знемігся, аж тут Пат Глендон увередив собі руку. Потім на одному з островів, що на Темзі, боксуючи у воді, коли вода піднялася до шести дюймів, він зломив собі ногу саме в такий момент, коли перемога була вже певна. Багато кому в пам'ятку й той матч у Техасі, коли супротивник Патів уже був здавався, але саме вскочила поліція і боротьбу довелося припинити. І, нарешті, матч у клубі залізничників: там Пат став жертвою таємної змови між негідником суддею і гуртом осіб, зацікавлених, щоб його переможено. Все йшло гаразд, але коли Пат Глендон нокаутував супротивника ударом правої в щелепу, а лівою в сонячний сплет, суддя спокійнісінько дискваліфікував його за порушення правил. Всі секунданти, всі експерти з боксу, ввесь спортивний світ, — усі знали, що про заборонений удар годі було й казати. Але Пат Глендон, додержуючи боксерської традиції, скорився присудові. Скорився й поставив цей випадок на карб звичайної своєї безталанності.

Такий був Пат Глендон. Стюбнера бентежило тільки одне: автор цього листа Пат чи ні? Він узяв листа з собою на роботу. "Куди подівся Пат Глендон?" — цими словами зупиняв він того дня всіх спортсменів. Але жодна душа цього не відала. Дехто гадав, що він уже помер, проте певного нічого ніхто не міг сказати. Редактор спортивного відділу одної ранкової газети переглянув свій архів і запевнив, що повідомлень про смерть Пата Глендона ніде не було. Лише Тім Доновен напутив Стюбнера.

— Та звісно, що Пат живий! — сказав він. — Чого б йому вмирати? Такий дужий чолов'яга, та й себе він ніколи без пуття не надуживав. Вій збив собі купу грошенят і не розтринькав їх, а повкладав у різні підприємства. Мав аж три шинки! І він здорово заробив, одного дня продавши їх. Ото саме тоді я й бачив його востаннє. Тому вже літ з двадцять, а може, й більш. Його дружина якраз була померла. Він ішов до катера. "Куди, старий?" — питаю я. А він: "Подамся в ліс! — каже. — Досить з мене. Прощавай, Тіме, друзяко!" — І ото відтоді я вже не бачив його. А живий він — безперечно!

— Кажеш, у нього дружина померла? — запитав Стюбнер. — А діти в нього були?

— Авжеж, одне дитинча. Він ніс його на руках, коли ми побачились.

— То був хлопчик?

— А хто його зна!

Сем Стюбнер не вагався більш і ввечері вже сидів у пульманівському вагоні, що мчав його в найглухішу закутину північної Каліфорнії.

II

Вранці поїзд викинув Стюбнера на полустанку Дір-Лік. Але йому з добру годину довелося потинятися по вулиці, поки не відчинили єдиного тут шинку. Та ні,— шинкар нічогісінько не знав про Пата Глендона, навіть не чув про нього. Якщо він і живе у цій околиці, то хіба десь далі, в горах. Не чув нічого про Глендона й завсідник цього закладу, що саме нагодився. У готелі Стюбнер теж ні про що не довідався. Він натрапив на слід лише, як відчинено крамницю й пошту. Авжеж, Пат Глендон живе тут, тільки хтозна в якій глушині. Треба їхати диліжансом до Олпайна, за сорок миль відсіля. Олпайн — це табір дроворубів. Від Олпайна верхи Антилоповою долиною, далі через перевал до Ведмежого струмка. Пат Глендон живе десь за тим струмком. В Олпайні напевне знають, де саме. І сина має, теж Пат. Крамар сам його бачив. Років зо два тому він був якось у Дір-Ліку. Старого ж Пата літ з п'ять тут не видно. Бувало, все купував припаси у крамниці й платив чеками. Старий був уже зовсім сивий і такий чудний! Більше крамар про них нічого не знав, але в Олпайні хлопці покажуть йому все.

Стюбнер був цілком задоволений. Молодий Пат Глендой існував-таки напевне, і зі старим вони вдвох живуть у горах. Переночувавши цю ніч у таборі дроворубів у Олпайні, менеджер уранці подався верхи стежкою через Антилопову долину. Він проїхав перевал і спустився до Ведмежого струмка. їхав він увесь день тією дикою й суворою околицею і лише надвечір став підійматись долиною Пінто. Стежка тут була така крута й тісна, що він не раз мусив злізати з коня та йти пішки.

Була одинадцята ночі, коли він зупинився перед рубленою хатиною. Два величезні ловецькі пси привітали його гучним гавкотом. Пат Глендон відчинив двері, кинувся гостеві на шию й увів його в хатину.

— Я знав, що ви прибудете, Семе, голубчику, — промовляв Пат, кульгаючи по кімнаті. Він заходився розпалювати вогонь, готувати каву й підсмажувати великий кусень ведмедини. — Малий сьогодні вдома не ночує. У нас м'яса забракло, і він надвечір пішов на лови оленів. Але я більше нічого не скажу. Пождіть, поки самі побачите. На ранок він

повернеться, і ви його випробуєте. Онде й рукавиці. Але почекайте — ви його побачите!

Що ж до мене, то я людина скінчена. Мені в січні пішло на вісімдесят перший рік. Колишньому боксерові дожити до такого віку — це зовсім не зле. Але я завжди глядівся, Семе, по ночах не швендяв, свічки, як то кажуть, з двох кінців не палив. А моя свічка була таки добра, і я з неї умів скористати, — ви це мусите визнати, як подивитеся на мене. Я й сина цього навчив. Що ви скажете про двадцятидвохлітнього юнака, що зроду не вживав спирту й не палив тютюну? А це ж він такий! На зріст велетень і життя своє провадить на волі. Зачекайте-но, поки побуваєте з ним на ловах. Ви порожнем захекаєтесь, а він тягтиме все справилля, та ще й здорового оленя — і нічого. Він виріс на повітрі й ні взимку ані влітку не спав під дахом. Завжди спить на вільному повітрі,— так я виховав його. Єдине, що мене турбує,— як— він спатиме в місті та як терпітиме тютюновий дим на рингу. Дим — це страшна річ, як на рингу задихаєшся в розпалі бою. Але досить, Семе, голубчику. — Ви стомилися, й вам охота спати. Почекайте, ви його побачите, — отоді!

Однак Пат Глендон довго ще по-старечому базікав і не давав Стюбнерові склепити очі.

— Він, мій малий, оленя на бігу може загнати, — почав він ізнов. — А мисливське життя — це найкраще тренування для легенів. Він небагато й знає про інше життя, хоч деколи й почитує всякі книжки та віршики. Він дитя природи, ви це побачите одразу, лиш на нього глянете. У ньому стара ірландська заправа. Іноді він як замріється, — і я вже боюся, що він вірить у чарівниць, фей та інше домовиння. Природу він любить, як ніхто, а міста боїться. Він багато читав, але найбільше місто, що він за життя бачив, — це Дір-Лік. Він тої думки, що міста слід знищити: в них забагато людей. Тільки два роки, як він уперше побачив справжнього поїзда.

Іноді мене турбує думка: чи не помилився я, що виховував його серед природи? Але зате це виховання дало йому міць, витривалість і життєву силу, як у буйвола. Жоден городянин з ним не впорається. Звісно,

Джефріз, коли він ще був у найкращих своїх літах, міг би трохи зморити його, але тільки трохи. Мій малий міг би переломити його, як соломинку. Але з першого погляду цього ніяк не скажеш. Просто диво дивне. Спочатку він здається лише вродливим хлопцем — тільки що м'язи в нього не такі, як в інших. Заждіть, ви побачите його і самі зрозумієте.

А як він любить усілякі квітки, галявинки, сосни, коли місяць на них світить, хмари на заході сонця! А то ще дивиться з верхів'я Лисої гори, як сонце сходить. Він завше малює всякі образки й читає віршики про Люцифера, про ніч… Книжки він роздобув у рудоволосої вчительки. Але це все в нього через молоді літа. Він втягнеться до гри, аби лиш розпочати. Проте будьте готові й до несподіванок, поки він перші дні звикатиме у великому місті.

Прегарна ознака: жіноцтва він боїться. Жінки не скоро стануть йому навпоперек дороги. Він не розуміє цих створінь, та й дуже мало їх бачив у наших горах. Та сама вчителька із Семсон-Флейта, що напакувала йому голову віршиками, — вона здорово залюбилася в нього, а він і на думці не мав нічого. Волосся в неї — чисто золото… Не тутешня вона, а знизу, з долини. Потроху вона зовсім упала в розпач і бігала за ним, геть сором забувши. І як ви гадаєте, що зробив малий, коли зрозумів, у чім справа? Він перелякався, як заєць. Захопив укривала та ловецьке справилля й утік на гори в ліс. Цілий місяць я його не бачив, а потім він раз прокрався до мене поночі й знов утік перед світом. І подивитися не хотів на її листи. "Спали їх", — сказав мені. Я їх і спалив. Двічі приїздила вона верхи з Семсон-Флейта, і мені дуже було жаль її. Стужилася дівчина по хлопцеві, з обличчя було знати. Три місяці опісля вона кинула школу й поїхала до себе додому. Тоді мій малий повернувся, і ми знов стали жити вкупі.

Еге ж бо, жінки занапастили чимало порядних боксерів, але його вони не подужають. Він червоніє, мов дівча, тільки-но перша спідниця гляне на нього трохи пильніш. А вони всі на нього задивляються. Але коли він б'ється… — а він же й б'ється, не приведи, господи! — в ньому спалахує дика ірландська кров і скеровує його вдари. І не подумайте лишень, що він самовладання втрачає. Я навіть замолоду не бував такий

стриманий, як він. Ота запальність мене й підводила. Але він — мов лід! Він одночасно палкий і льодовий, наче електричний дріт під напругою в холодильнику.

Стюбнер куняв, але бубоніння старого розбурхало його. Сонний, він прислухався.

— Присягаюся небом, я зробив з нього справжнього борця, дав йому добрі кулаки, і ноги міцні, і очі зіркі. Я гаразд розуміюся на боксі й уважно стежив за всіма новинами. Припадання, кажете? Розуміється, він обізнаний у всіх прийомах, як зберегти силу. Він ніколи не подасться на два дюйми, коли досить і півтора. Якщо захоче, стрибне, мов кенгуру. Захист? Стривайте, — ви самі побачите. Це він ще краще робить, як напад. Він не поступився б і перед Пітером Джексоном, а Корбета побив би в найкращу того пору. Кажу ж вам, я навчив його всього, всіх способів, а він сам ще й удосконалив мою науку. Він — геній боксу. І у нього було досить товаришів, щоб з ними тренуватися. Я показав йому всі тонкощі, а вони навчили його страшенних ударів. Тут такі хлопці, що ніколи не торопіють і нічого не бояться. Коли доходить до клінчу, вони чисто скажені бугаї або дикі ведмеді. А він грається з ними. Чуєте, що я вам кажу? Грається з ними, як ви або я гралися б із цуценятами.

Стюбнер знов був задрімав і знов прокинувся від бубоніння старого.

— Найдивніше те, що він не вважає бокс за серйозну справу. Бокс дається йому так легко, що це наче забавка для нього. Але заждіть, хай-но натрапить на меткого борця. Ви тільки заждіть! Він як увімкне струм у цьому своєму холодильнику, та як сипоне градом найдобірніших, теоретично обгрунтованих ударів, то ви тільки очі вирячите з дива!

У холодному присмерку гірського світанку старий Пат раптом потяг Стюбнера з ліжка.

— Онде він іде стежкою! — хрипко прошепотів старий. — Виходьте хутчій, подивитесь на найкращого боксера, якого будь-коли бачив ринг, другого такого ринг і за тисячу років не побачить!

Менеджер, потираючи обважнілі зі сну очі, подивився в одчинені двері й побачив у лісовому прорубові молодого велетня. Однією рукою він тримав рушницю, а з плечей його звисав здоровий олень, хоч ступав юнак так легко, ніби ноша нічого не важила. На ньому був простий синій комбінезон, розстебнута в комірі вовняна сорочка, а замість черевиків — мокасини. Стюбнер помітив, що хода його пружиста, як у кішки. Годі було й подумати, що в ньому двісті двадцять фунтів ваги, не рахуючи вбитого звіра. Юнак одразу справив на менеджера надзвичайне враження. Сила юнакова була безперечна, але від нього пашіло й чимось особливим і незвичним. Це був новий тип, зовсім відмінний від звичайного типу боксерів. Він здавався не юнаком двадцятого сторіччя, а створінням цих< нетрів, нічною блудящою примарою з чарівної казки чи давньої легенди.

Стюбнер скоро зрозумів, що молодий Пат не з говірких. Коли старий Пат познайомив їх, він, слова не кажучи, простяг руку й мовчки взявся до роботи — розпалив огонь і приготував сніданок. На запитання батькове, де він забив оленя, син вимовив лише два слова. "На Південному перевалі".

— Одинадцять миль через гори! — гордо пояснив старий. — А стежка така, що серце трісне.

Снідали чорною кавою, коржами й неймовірною кількістю смаженої на жару ведмедини. Парубчак завзято поглинав печеню, і Стюбнер зрозумів, що обидва Глендони звикли жити майже на самому м'ясі. Розмову підтримував лише батько, але до справи, що лежала йому на серці, він приступив, тільки поснідавши.

— Пате, хлопчику мій, — почав він, — ти знаєш, хто цей добродій?

Молодий Пат кивнув головою й багатозначно глянув на гостя.

— Так отже він повезе тебе до Сан-Франціско.

— Я б радніше лишився тут, батьку, — була відповідь.

Стюбнер відчув розчарування. Невже дурно він сюди

волікся? Цей парубчак — не боксер, коли він не рветься до бою. Здоровань? Але цього ще мало, щоб бути борцем. Все це не нове. Такі величезні туші звичайно й запливають салом.

Але у старому Паті спалахнула предковічна кельтська лють, і в голосі його забриніли гострі владні нотки:

— Ти поїдеш у місто й битимешся, мій хлопчику. Я тебе виховав на це, і ти мусиш скоритися.

— Гаразд, — несподівано вирвалося десь із глибини юнакових грудей.

— І битимешся як чорт! — додав старий.

Знов Стюбнер відчув розчарування, — в очах юнакові не було ні вогню, ні виблиску, коли він сказав:

— Добре. Коли ж ми поїдемо?

— О, Стюбнер ще пополює в нас, половить риби та й тебе випробує в боксі.— Він глянув на Стюбнера, і той кивнув головою. — Роздягнись і покажи, що ти вмієш.

Не минуло й години, як Стюбнер геть усе зрозумів. Він сам свого часу був боксером, ще й у важкій вазі, і тому краще, ніж хто інший, міг оцінити хлопця. Зроду він не натрапляв на таке чудове тіло, як у Пата-молодшого.

— Гляньте на округлість плечей! — приказував батько. — Все в ньому справжнє, здорове, все до останньої краплинки! Ви маєте перед собою людину, Семе, що ніколи не було ще такої на світі. Усі його м'язи вільні. Це не циркач вам і не аматор, що з книжок вчиться спорту. Погляньте на його м'язи, вони так переливаються, мов товсті зміюки. Стривайте, — ви ще побачите, як вони напружаться для удару. Він вам хоч би й зараз сорок раундів витримає, а то й цілу сотню. Ану-но, починайте, вже час.

Вони заходилися боксувати. Кілька трихвилинних раундів з хвилинною перервою, і до Стюбнера повернувся гарний настрій. Цей юнак не виявляв ані крихти обважнілості чи апатії,— він лише провадив гру ліниво-добродушно, а удари завдавав влучно і сильно, як уміють природжені досвідчені боксери.

— Не дуже, не дуже, синку, — застеріг старий Пат. — Сем уже не той, що колись!

Це зауваження лише підохотило Сема — старий того й чекав — і він згадав про свій славетний улюблений прийом: відвернув увагу супротивника клінчем і раптово завдав удару в живіт. Та хоч який випад був блискавичний, юнак устиг зрозуміти і ухилився, тим самим послабивши силу удару. Наступного разу він уже й не уникав удару, а просто підставив під кулак ліве стегно. Відстані було декілька дюймів, але ввесь ефект удару пропав. Від тої хвилини, як Стюбнер не п'явся, його кулак неодмінно наражався на стегно.

Стюбнерові колись не раз доводилося боротися з славетними боксерами, і він умів підтримувати свою репутацію в пробних матчах. Але тут годі було про це й думати. Молодий Пат просто бавився з ним,

виробляючи те, що йому бажалося. У клінчі Стюбнер відчував себе безсилим немовлям: Пат заганяв супротивника з точністю великого майстра, а до того ще й начебто зовсім не помічав його перед собою. Здавалося, він майже весь час мрійливо дивиться вбік, розглядаючи краєвид навкруги себе. І тут Стюбнер зробив другу помилку. Він подумав, що це у Пата прийом, засвоєний від батька, і спробував удатися до короткого удару, але в ту саму мить його руки затиснуто і він сам дістав удар у вухо.

— Інстинктивне чуття удару, — зауважив старий. — Цього в голову не втовкмачиш, — запевняю вас. Він просто ворожбит. Відчуває удар не дивлячись і знає наперед і силу, й віддаль, і розрахованість. Я цього й не вчив його. Це натхнення. Такий уже він уродився.

У клінчі Стюбнер трохи злісно вдарив молодого Пата в рот. За хвилину, під час другого клінчу, Сем дістав такий самий удар у відповідь. Рух Патів не був дуже хапливий, проте такий міцний, що голова Семові відкинулася назад, аж суглоби затріщали, і він у ту саму секунду подумав, чи не скрутив собі в'язів. Сем послабив напругу тіла й опустив руки на знак того, що визнає поразку. Відчувши раптову полегкість, він заточився на місці.

— Молодець хлопець, — насилу спромігся він, усе ще відхекуючись, і тільки лице його засвідчувало, в якому він захопленні.

Очі старого Пата блищали слізьми з гордощів та радості.

— А як ви гадаєте, що станеться, коли якийсь негідник вдасться до заборонених прийомів? — запитав він.

— Він покладе його на місці! — відказав Стюбнер.

— Ні, він надто холодний для цього. Він просто виб'є з нього всі його шахрайські витівки.

— Що ж, складаймо контракта, — запропонував менеджер.

— Стривайте, ви спершу переконайтесь, чого він насправді вартий, — заперечив старий Пат. — Умови я поставлю нелегкі. Підіть-но з хлопцем пополюйте в горах, перевірте його витримку, його дихання. Тоді вже й підпишемо справжній нерушний договір.

Два дні Стюбнер пробув на ловах і побачив усе, що обіцяв йому старий Пат, побачив навіть більше і повернувся виснажений і вже не такий гордовитий. Менеджер добре знавсь на людях і дуже здивувався, як мало юнак був знайомий з життям; проте він зрозумів, що ошукати його не так легко. Незайманий розум хлопця обертався поки що в обмеженому колі інтересів гірського життя, але його кмітливість і проникливість набагато перевершували середній рівень.

Одне в юнакові видалося загадковим Стюбнерові: його неймовірний разючий спокій, його предковічний невичерпний терпець. Нічим не можна було його вивести з рівноваги. Він і разу не вилаявся і не вимовив жодного безглуздого й перекрученого прокльону, як то часто буває навіть у благопристойних хлоп'ят.

— Та я вилаявся б, якби треба було, — пояснив він Семові, коли той став його під'юджувати. — Тільки навіщо мені лаятись? Але як доведеться, то я зумію!

Старий Пат, як і казав, попрощався з сином на порозі хатини.

— Пате, мій хлопчику, скоро я читатиму про тебе в газетах. Я б теж охоче поїхав, та, либонь, уже ніколи не виберуся з цих гір…

Потім, відізвавши менеджера вбік, старий суворо насунув на нього:

— Втямте собі гаразд усе те, про що я стільки разів вам казав. Хлопець він правдивий і чистий. Він нічогісінько не знає про оті брудні

махінації з боксом. Я все приховав від нього, кажу вам. Він і не підозрює, які бувають оборудки. Для нього бокс — це романтика, відвага, слава — недурно я натовк йому голову історіями про колишніх героїв рингу, хоч, ви самі бачили, він так і не запалився пристрастю до боксу. Кажу ж вам, що я вирізав з газет звіти про змагання, аби втаїти їх від нього, — а він гадав, що це я для свого альбома. Він і на думці не має, що люди заздалегідь можуть умовитися про наслідки матчу. Тож не затягуйте його в будь-які нечесні змови. Не викличте в ньому огиди. Тим-то я й написав у договорі пункт про розірвання його: перша махінація — і договір розривається. Ніяких закулісних поділів та умов з кінооператорами про кількість раундів!.. Ви обидва загрібатимете гроші лопатою. Але грайте чесно, або програєте. Зрозуміли?

Потім старий Пат звернувся з прощальними порадами до сина, що сидів уже на коні. Юнак міцно натягнув поводи і поштиво вислухав старого.

— І хоч би там що — стережися жіноцтва. Жінка — це гріх і прокляття, затям собі! Але якщо вже знайдеш ту справжню, єдину, — міцно тримай її. Вона дорожча за славу й за гроші. Тільки спершу мусиш переконатися, що вона для тебе справжня, а тоді вже не випускай! Схопи обіруч і тримай міцніш. Держи, хоча б увесь світ розпався. Авжеж, Пате, мій хлопчику, справжня жінка — це… — одне слово, справжня жінка. Це тобі моє перше й останнє слово.

III

Бентежні дні почалися для Сема Стюбнера, коли він приїхав до Сан-Франціско. Не те, щоб молодий Пат мав поганий характер або щоб велике місто дратувало його, як цього побоювався старий, — навпаки, він був надзвичайно спокійний і лагідний. Але за своїми любими горами він сумував. Місто його таки приголомшило, хоч навіть серед вуличного гамору ходив він цілком незворушний, як червоношкірий індіянин.-

— Я прибув сюди змагатися, — заявив він під кінець першого тижня. — Де ваш Джім Генфорд?

— Такий видатний чемпіон на тебе й глянути не захоче, — відповів Сем. — "Спершу здобудь собі ім'я!" — ось що він тобі скаже!

— Я можу побити його.

— Але публіка цього не знає. Якби ти його подолав, то одразу став би чемпіоном світу. А хіба можна з одним одного виступу стати чемпіоном?

— Мені можна.

— Та публіка ж цього не знає, Пате! Вона на твій виступ навіть не піде. А гроші нам дає лише глядач, юрба. Тим-то Джім Генфорд і на мить не взичить тобі уваги. Яка йому з цього користь? До того він ще має щотижня три тисячі доларів на сцені мюзік-холу, контракт на півроку. Невже ти гадаєш, він кине все це задля матчу з боксером, що про нього ніхто нічого не чув? Тобі треба спершу себе показати. Почати доведеться з незначних місцевих боксерів, отаких, як Пузач, Колінз, Буйний Келлі, Летючий Голландець. Коли ти їх поб'єш, — отже, піднімешся на перший щабель. Але далі ти вже підеш угору, як повітряна куля.

— Ну то давайте цих трьох на один вечір усіх, — рішуче заявив Пат. — Улаштовуйте це швидше!

Стюбнер зареготався.

— А що? Не вірите, що я їх упораю?

— Та знаю, що впораєш, — запевнив його Стюбнер. — Але це так не робиться. Тобі доведеться перемагати їх одного по одному, а не всіх одразу. Пам'ятай, що я твій менеджер і діло своє добре знаю. Тут треба,

щоб поступово, щоб розмірено, — можеш мені повірити. Якщо нам пощастить, років за два станеш чемпіоном і багачем.

Пат важко зітхнув, але потім повеселішав.

— І тоді я зможу все кинути й повернутися додому до старого, — сказав він.

Стюбнер хотів заперечити, але стримався. Хоч яким дивним здавався цей майбутній чемпіон, менеджер був певен, що, заживши слави, він зробиться таким самим, як і всі його попередники. Та й два роки — термін он який, а тим часом треба ще добре попрацювати.

Коли Пат почав тинятися без діла по кімнатах, читаючи нескінченні поезії та романи, що брав у книгозбірні, Стюбнер відіслав його на ранчо по той бік бухти, — під пильний догляд Спайдера Волша. За тиждень Спайдер повідомив Стюбнера, що доглядати хлопця нема потреби. Цілі дні він пропадав у горах, ловив пстругів по струмках та гірських потоках, стріляв перепелиць та зайців, вистежував того самого меткого оленя, що десяток років не давався жодному мисливцеві. Спайдер ледащів та обростав салом, а його підопічний безперервно тренувався.

Як Стюбнер і сподівався, власники боксерських клубів висміяли його "новачка". Та хіба всі ліси не переповнено цими "новачками", що претендують на чемпіонство? Іспитовий матч раундів на чотири, — це ще можна дозволити. Але справжнє змагання?! Стюбнер, одначе, твердо вирішив, що дебют молодого Пата відбудеться у справжньому матчі, і, кінець кінцем, завдяки своєму імені, домігся цього. Після довгої тяганини один з клубів погодився дати Пату Глендонові дебют у п'ятнадцять раундів з Буйним Келлі, на приз у сто доларів. Молоді боксери часто прибирали ймення ветеранів рингу, тим-то нікому й на думку не спало, що новак був сином великого Пата Глендона. Стюбнер мовчав — він приберігав цю сенсацію на майбутнє.

Настав вечір змагання, якого дожидалися цілий місяць. Стюбнер непокоївся не в жарт. Його професійну репутацію було поставлено на карту. Юнак за всяку ціну мусив узяти приза, і Стюбнер остовпів, побачивши, як Пат, просидівши у своєму кутку на рингу яких-небудь п'ять хвилин, раптом зблід, а лице йому покрила хвороблива жовтизна.

— Сміліш, хлопчику, — сказав Стюбнер, ляскаючи його по плечі.— Перший раз завжди страшнувато, а Келлі ще зумисне примушує чекати, щоб супротивник розхвилювався.

— Ні, це зовсім інше, — відповів Пат. — Це дим тютюновий. Я не звик до нього.

Менеджерові одразу полегшало. Хоч би був чоловік дужий, як Самсон, але коли він проймається непевністю, йому не сягнути боксерської слави. А щодо тютюнового диму — юнак згодом звикне до нього, та й годі.

Вихід молодого Пата публіка зустріла мовчанням, але коли під канатом на ринг проліз Буйний Келлі,— його привітали голосними вигуками. Постать Келлі цілком відповідала його йменню. Це був чолов'яга лютий на вигляд, увесь порослий чорним волоссям, з гудзуватими м'язами. Важив він добрих двісті фунтів. Пат з цікавістю подивився на свого супротивника, але той у відповідь злостиво ошкірився. їх відрекомендували публіці, і вони, як то заведено, потиснули один одному руки. Проте рукавиці їхні ледве торкнулися одна одної.

— Стережися, парубче! — Келлі відштовхнув Патову руку й просичав: — Я тебе ковтну, як щеня!

Рух Келлі викликав сміх у залі, і всі голосно й весело намагалися доміркуватися, що сказав Келлі.

Вернувшися в свій куток і дожидаючись гонгу, Пат запитав у Стюбнера:

— Чого це він на мене розлютувався?

— Та він і не думає лютувати, — відповів Стюбнер. — Це він просто залякує. Так завше базікають.

— Але ж який це бокс! — здивувався Пат, і Стюбнер,

позирнувши на нього, зауважив, що очі йому були такі самі спокійні й сині, як і завжди.

— Будь обережний, — попередив Стюбнер, коли прозвучав гонг до першого раунду, і Пат схопився на ноги. — Він може накинутись як людожер.

І справді, Келлі рвонувся до Пата з дикою люттю, ніби ладний його проглинути. Пат невимушено й спокійно ступив кілька кроків, розрахував відстань і тицьнув правицею у щелепи супротивникові. Тоді зупинився і уважно подививсь на Келлі. Змагання було закінчено. Келлі впав долі, мов поранений бик, і лежав непорушно, поки суддя, нахилившись над ним, відлічував належні десять секунд. Коли секунданти підійшли підвести Келлі, Пат їх випередив. Він узяв величезне непорушне тіло, відніс його в куток і передав секундантам.

Півхвилини опісля Келлі підвів голову й закліпав очима. Він безглуздо оглянувся навкруги і хрипким голосом промовив до одного з секундантів:

— Що трапилося? Стеля обвалилася, чи що?

IV

Хоч усі гадали, що Глендонові в першій його перемозі пощастило цілком випадково, але Стюбнер усе-таки добився йому другого матчу, тепер з Руфом Мейсоном. Матч відбувся за три тижні в приміщенні Сієрра-клубу. Публіка навіть не встигла помітити, що, власне, сталося. Руф Мейсон був боксер важкої ваги, відомий на всю округу своєю вмілістю і спритом.

Коли прозвучав перший гонг, боксери зустрілися на середині рингу. Жоден з них не кинувся на супротивника. Зігнувши руки в ліктях і майже торкаючись рукавицями, вони ніби обмацували один одного. Так тривало секунд з п'ять. А тоді несподівано сталося те, що хіба один із сотні глядачів устиг розгледіти. Руф Мейсон зробив правою фальшивий випад. Можливо, це був не тільки випад, а й загрозлива спроба майбутнього удару. Ось у цю мить Пат і ударив. Вони стояли так близько один від одного, що кулак Патів пройшов віддаль не більш як у вісім дюймів. Короткий прямий поштовх лівою від плеча — оце й усе. Удар потрапив у підборіддя, і здивовані глядачі побачили тільки, як ноги Руфові Мейсонові підібгалися, і він упав на підлогу. Суддя хутко кинувся відлічувати секунди. Пат знову відніс супротивника в його куток, і лише за десять хвилин Руф Мейсон зміг за допомогою секундантів підвестися і, насилу переставляючи ноги, дотягтися до своєї вбиральні. Розгублених украй глядачів пойняв страшенний подив.

— Тепер я розумію, — заявив Мейсон репортерові,— чому Буйний Келлі подумав, чи не повалилася на нього стеля.

Коли й Пузач Колінз вийшов з ладу на дванадцятій секунді першого раунду, — тоді, як матч планували на п'ятнадцять раундів, — Стюбнер вирішив поговорити з Патом.

— Знаєш, як тебе тепер називають? — спитав він.

Пат похитав головою.

— Викидайло Глендон.

Пат чемно посміхнувся. Йому байдуже було, як його називають. Раніш, ніж повернутися в свої милі гори, йому треба було виконати певне завдання, і він спокійно виконував його.

— А так не годиться, — казав далі менеджер, значливо хитаючи головою. — Ти мусиш давати суперникам більше часу, більше можливостей.

— Я ж приїхав сюди, щоб змагатися чи ні? — здивувався Пат.

Стюбнер знов похитав головою.

— Справа ось у чому, Пате. У боксі доводиться бути шляхетним і великодушним. Навіщо ображати інших боксерів? Та й щодо публіки це не гаразд. Вона за свої гроші жадає мати цікаве видовище. Крім того, ніхто й не захоче з тобою змагатися, якщо так. Ти їх усіх залякаєш. І хіба публіка піде дивитись десятисекундовий бій? Сам поміркуй: ти б згодився платити долар або й п'ять доларів, щоб десять секунд дивитись на матч?

Аргументи Стюбнерові переконали Пата, і він обіцяв подавати публіці триваліше видовище, хоча й зауважив, що сам він волів би ловити рибу, аніж витріщати очі на матчі в сто раундів.

Пат тим часом ще не вибився на будь-яке місце серед боксерів. Завсідники боксу лише реготалися, коли мовилося про нього. Вони тоді відразу згадували його незрозумілі перемоги і дотепне зауваження Келлі про стелю. Ніхто не знав, як Пат боксує, яке в нього дихання, яка витривалість, яка сила й уміння змагатися з сильними супротивниками у тривалій сутичці. Він довів тільки свій хист у блискавичному ударі і те, що йому неймовірно таланить.

У цей час було організовано четвертий Патів матч — з португальцем Пітом Сосо, колишнім різником. Сосо славився найбільше своїми вмілими й несподіваними викрутами на рингу. До цього виступу Пат не тренувався. Натомість він відбув коротку й сумну подорож у гори, де поховав батька. Старий Пат, либонь, знав стан свого здоров'я і своє серце: воно зупинилося одразу, як годинник.

Пат-Молодший повернувся до Сан-Франціско перед самим матчем і просто з поїзда пішов переодягатись для рингу, та й то глядачі мусили хвилин десять дожидатися його.

— Не забувай, дай йому час позмагатися, — нагадав Стюбнер, коли Пат пролазив під канатом. — Пограй з ним серйозно раундів десять-дванадцять, а тоді вже кінчай.

Пат старанно виконував менеджерові вказівки, хоч йому було б дуже легко зразу впоратися з Сосо. Далеко важче виявилося відбивати напади верткого португальця, не заподіюючи йому при тім шкоди. Видовище було надзвичайне, і публіка аж нетямилася від захоплення. Ураганні атаки Сосо, його люті випади, відступи й наступи — на все це треба було великої вмілості від Пата, хоч він усе-таки потерпів трохи.

У перервах Стюбнер хвалив його, і все закінчилося б гаразд, якби на четвертому раунді Сосо не вдався до одного з найефектніших своїх прийомів. Коли Пат відбив Сосо ударом по щелепі, той, на превелике диво Пата, опустив руку і, хитаючись, відкинувся назад; очі йому вибалушились, ноги підгиналися, наче в п'яного. Пат нічого не зрозумів. Удар зовсім не був нокаутом, а супротивник мало не бебехнув на підлогу. Пат теж опустив руки і здивовано розглядав приглушеного супротивника. Сосо відступався, ледве не впавши, потім таки опанував себе, але знов заточився і якось боком наосліп тикнувся наперед.

І тут Пат, уперше й востаннє за свою кар'єру боксера, дався ошукати. Він відступив набік, щоб дати пройти ослабілому

супротивникові. Все ще похитуючись, Сосо раптом зробив випад правою. Удар прийшовся Патові просто в щелепу, і то з такою силою, аж зуби затріщали. Публіка зайшлася від криків захоплення. Проте Пат їх не чув. Він бачив перед собою лише Сосо і його зневажливу посмішку — слабість його де й поділася! Патові було боляче, але багато дужче його вразив самий підступ. У ньому повстала лють, успадкована від батька. Він труснув головою, ніби приходячи до тями, і насунув на супротивника. Все це зчинилося в одну мить. Пат відвернув увагу Сосо, тоді лівою загилив у сонячний сплет, а правою водночас у щелепу. Цей удар розтовк португальцеві рота ще до того, як він безтямний упав на підлогу. Клубні лікарі півгодини прововтузилися з ним, поки одволали. На губи Сосо довелося накласти одинадцять швів, а тоді відправити його до шпиталю.

— Мені дуже прикро, що таке трапилося, — сказав Пат Стюбнерові.— Я вийшов з рівноваги. Надалі стежитиму за собою. Батько все попереджував мене. Він казав, що через нестримність програв багато матчів. Я й не думав, що так легко запалююся. Але тепер я вже стримуватиму себе.

Стюбнер повірив йому. Він дійшов до того, що вірив своєму вихованцеві на слово.

— А чого б тобі запалюватись? — сказав він. — Аджеж ти завжди пануєш на рингу.

— Так, завжди й на будь-якій віддалі,— підтвердив Пат.

— Можеш і нокаутувати тоді, коли схочеш, правда?

— Звичайно, можу. Я не хотів би хвалитися, але це в мене вроджене. Зір завжди показує мені слабке місце в супротивника, і я вмію використати це, а чуття часу й віддалі — моя друга натура. Батько казав, що то хист, а я гадав, що то лише влесливі слова. Тепер, коли я

спробував битися з цими боксерами, я бачу, що то правда — тобто те, що в мене мозок і м'язи працюють в ідеальному узгодженні.

— Завжди й на будь-якій віддалі,— задумливо повторив менеджер.

Пат тільки кивнув головою, і Стюбнер, повіривши йому, побачив перед собою такі блискучі перспективи, що старий Пат, мабуть, підвівся б із могили, якби дізнався про них.

— Головне: не забувай, що ми мусимо подавати публіці за її гроші цікаве видовище, — сказав він. — Ми з тобою будемо домовлятися, скільки раундів триватиме кожен матч. Наступне змагання у тебе з Летючим Голландцем. Нехай він продержиться, скажімо, всі п'ятнадцять раундів, а на останньому ти його виб'єш. Тоді ти покажеш, як і сам умієш боксувати.

— Гаразд, Семе, — відказав Нат.

— Але це буде для тебе іспитом, — попередив його Стюбнер. — Ти, може, й не впораєшся з ним на останньому раунді.

— Слухайте-но сюди! — Пат зупинився, щоб надати ваги своїм словам, а потім узяв у руки книжку поезій Лонгфелло{4}.— Якщо я його не подолаю, то ніколи більше не читатиму віршів, а це дещо та важить для мене.

— Ну, звісно! — тріумфуючи, вигукнув менеджер. — Хоч я ніяк не втямлю собі, нащо тобі вони всі здалися.

Пат зітхнув, але нічого не відповів. За все своє життя він бачив лише одну людину, що цікавилася поезією, — оту саму рудоволосу вчительку, від якої втік у гірські ліси.

V

— Куди це ти? — здивовано запитав Стюбнер, дивлячись на годинника. Пат, що взявся за клямку, обернувсь до нього.

— До наукового лекторію, — відказав він. — Сьогодні один професор читає лекцію про Браунінга{5}, а Броунінга без сторонньої допомоги розуміти важко. Деколи я гадаю, що мені слід би відвідувати вечірню школу.

— Але, хай йому чорт, Пате! — з жахом викликнув Стюбнер. — Увечері ж твій матч з Летючим Голландцем!

— Я знаю. Але я ж на ринг вийду о пів на десяту або й за чверть до десятої, не раніш. А лекція скінчиться у чверть на десяту. Як хочете, можете задля певності приїхати по мене машиною.

Стюбнер безпорадно знизав плечима.

— Вам не варто турбуватися, — запевнив його Пат. — Батько завжди казав, що найгірше почуваєш себе перед самим змаганням і що часто боксери програвали змагання, коли нахвилювалися перед тим, не мавши чим заповнити час. За мене можете не хвилюватися. Вам, власне, слід би радуватися, що я спокійно послухаю лекцію.

І пізніш, увечері — на чудовому видовищі п'ятнадцяти-раундового матчу, — Стюбнер не раз посміхався про себе, уявляючи, як здивувалися б усі аматори боксу, дізнавшися, що цей чарівний молодий боксер прибув на ринг прямісінько з лекції про Роберти Броунінга.

Летючий Голландець був молодий швед, відомий надзвичайною навальністю й феноменальною витривалістю у боксі. Він ніколи не відпочивав, завжди йшов у напад і боровся від гонга до гонга. З відстані його руки злітали в повітря, мов ціпи, а зблизька він штовхав плечем, і скоро визволяв руки, як уже робив удар. Він вихром гасав від старту до фінішу, тим і заслужив своє прізвисько. Йому бракувало тільки чуття часу

та відстані. І все ж він переміг у багатьох матчах: з десятків ударів котрийсь таки досягав мети. Патові доводилося добре напружуватись, пам'ятаючи, що він не повинен нокаутувати супротивника до п'ятнадцятого раунду. Хоч він і уник серйозних ушкоджень, проте повністю не міг захиститися від безперестанних вимахів цих рукавиць перед собою. Але це було непогане тренування, і Пат по-своєму був навіть задоволений з такого матчу.

— Ну як, подолаєш? — прошепотів йому на вухо Стюбнер під час перерви після п'ятого раунду.

— Авжеж, — була відповідь.

— Не забудь, що досі ніхто ще не міг його нокаутувати, — попередив Пата Стюбнер раундів через два.

— Що ж, доведеться мені поламати суглоби, як так, — посміхнувся Пат. — Я знаю свій удар: як ударю, то щось та мусить потрощитися. Коли не він, то мої суглоби.

— А зараз ти б міг його нокаутувати? — спитав Стюбнер після тринадцятого раунду.

— Коли схочете, кажу ж вам!

— Гаразд, Пате, тоді дай йому достояти до п'ятнадцятого.

На чотирнадцятому раунді Летючий Голландець сам себе перевершив. З першим ударом гонга він ринувся через увесь ринг до протилежного кутка, де Пат неквапливо підводився зі свого місця. Зала мало не розсілася від крику й оплесків: Летючий Голландець грав на всю силу. Пат задля жарту зустрів цей ураганний напад пасивним опором і вирішив самому не завдати жодного удару. Протягом усього трихвилинного шаленого шквалу він так і не ударив ні разу. То було

рідкісне видовище оборони: то він затуляв лівою рукою обличчя, а правою живіт; то захищав обома рукавицями обличчя, а ліктями закривав середину тулуба. При цьому він увесь час рухався, зумисне незграбно ворушив плечима або, припадаючи до супротивника, паралізовував його зусилля, сам не пробуючи боронитися і не роблячи випадів, хоч тіло Патове аж похитувалося під барабанним градом ударів.

Глядачі, котрі ближче до рингу, бачили всю сцену й оцінили її, але інші, не розібравши як слід, схоплювалися на ноги, кричали й плескали, гадаючи, що Пат просто не має сили оборонятися під зливою частих ударів. Як тільки скінчився раунд, глядачі в подиві посідали на свої місця: Пат, ніби й не про нього річ, — спокійнісінько йшов у свій куток. Від нього мало б лишитися мокре місце, а йому хоч би що!

— Коли тобі пощастить з ним упоратися? — занепокоєно запитав Стюбнер.

— За десять секунд, — була певна відповідь. — Ось пильнуйте!

Коли вдарив гонг і Пат скочив на ноги, всі зрозуміли, що тільки-но зараз він серйозно береться за супротивника. Летючий Голландець теж це зрозумів і, вперше за свою боксерську кар'єру, помітно розхвилювався. Якусь частку секунди простояли вони один проти одного. Тоді Летючий Голландець рвонувся на Пата, і Пат добре розрахованим правим кросом кинув його на землю.

Після цього матчу ім'я Пата Глендона стало широко відомим. Про нього заговорили аматори боксу й репортери. Адже він перший нокаутував Летючого Голландця! І показав себе генієм в обороні. Його попередні перемоги не були випадкові. Обидві руки в нього однаково дужі. Цей велетень далеко піде! На думку репортерів, сплив уже той час, коли він витрачав свої сили на третьорядних боксерів. Де Бен Мензіс, Рідж Рід, Біл Тарвотер і Ернст Лоусон? Пора їм позмагатися з цим

юнаком, що раптом виявив себе таким чудовим боксером. Де його менеджер і чому він не засилає викликів до них?

А далі одного дня прийшла й слава. Стюбнер оголосив таємницю, що цей боксер не хто інший, як син Пата Глендона, старого Пата, легендарного героя рингу. Юнака одразу прозвано "Пат-Молодший", аматори боксу захоплено юрмилися круг нього, а репортери підносили його на газетних шпальтах.

Починаючи з Бена Мензіса й кінчаючи Білом Тарвотером, чотири другорядних претендента на звання чемпіона прийняли виклик, і їх одного по одному нокаутовано. Патові довелося попоїздити для цього: матчі відбувалися в Голдфілді, Денвері, Техасі й Нью-Йорку. На це пішло чимало часу, бо нелегко організовувати великі матчі, та й боксерам треба було достатньо тренуватися.

Протягом другого року Пат викликав і подолав багатьох першорядних боксерів, що заступали йому дорогу до чемпіонства у важкій вазі. На горішньому щаблі твердо стояв Великий Джім Генфорд, непереможний чемпіон світу. Що вище просування Патове усе вповільнювалося, хоч Стюбнер невтомно посилав виклики й збурював громадську думку. З Білом Кінгом Пат упорався в Англії, а за Томом Гаррісоном мусив вибратись мало не в кругосвітню подорож, щоб зустріти його й перемогти саме на різдво в Австралії.

А призи їхні все більшали й більшали. Замість ста доларів, що заробив був Пат на першому змаганні, тепер він діставав по двадцять-тридцять тисяч доларів за матч плюс такі самі гроші від кінокомпаній. Стюбнер, згідно з договором, що уклав старий Пат, мав свій відсоток і, не зважаючи на великі видатки, поступово багатів, так само, як і Пат-Молодший. Причиною цього було найперш поміркованe й розсудливе їхнє життя. Вони аж ніяк не були марнотратці.

Стюбнера вабила нерухома власність, і Патові навіть і не снилося, скільки менеджер вклав коштів у будівництво прибуткових будинків у Сан-Франціско. Існував потаємний тоталізатор, цілий синдикат, що організовував заклади на матчах, і там могли б дати йому досить точні відомості про те, скільки нагріб Стюбнер. А ще ж, крім того, Сем чимало одержував і від кіностудій, хоч Пат про це й не чув нічого.

Найважливішим завданням Стюбнера було оберігати молодого боксера, щоб не зазирнув він у те, що діється поза самим рингом. Це було зовсім не важко зробити, бо Глендон анітрохи не цікавився діловою стороною боксу. Куди б не їздили вони, Пат увесь вільний час проводив на ловах або на річках, де є риба. Він мало спілкувався зі спортсменами і відомий був своєю сором'язливістю та нахилом до самотності; він волів відвідувати музеї або читати вірші, аніж базікати з професіоналами. Менеджер суворо наказав його тренерам і партнерам по тренуванню, щоб тримали язика на зашморзі й не допускались ніяких натяків на продажність боксерів. Стюбнер силкувався якомога ізолювати Пата від зовнішнього світу. Навіть інтерв'ю у Глендона брали в його присутності.

Раз лише звернулися безпосередньо до Глендона. Це було напередодні матчу з Гендерсоном. В готельному коридорі хапливим шепотом запропоновано йому сто тисяч доларів. На щастя для цього добродія, Пат стримався і, відсторонивши його плечем, мовчки пройшов до свого номера. Він розповів про зустріч Стюбнерові, і той заспокоїв його.

— Все це жарти. Вони хотіли підсікти тебе. — Стюбнер помітив, як спалахнули гнівом сині очі.— А може, щось і гірше. Якби ти піддався на спокусу, вони б роздзвонили по всіх газетах, і ця сенсація згубила б твою кар'єру. Але щось мені не віриться, щоб аж таке. Тепер воно не трапляється… Колись таке бувало, що й підкупи, й шахрайство, але тепер жоден порядний боксер чи менеджер такого собі не дозволить. Щоб ти знав, Пате, — бокс це чесна гра, так само, як і професійний бейсбол. А чистішого й чеснішого за бейсбол і на світі немає.

Промовляючи ці слова, Стюбнер, однак, чудово знав, що наступний матч з Гендерсоном триватиме не менш, як дванадцять раундів — так обіцяно кінокомпанії — і не більш як чотирнадцять. Він те знав, що ставки величезні і що Гендерсон сам не зацікавлений вистояти понад чотирнадцять раундів.

До Глендона більше не наважувалися звертатись, і він викинув усю ту історію з голови. Тепер він витрачав цілі дні на кольорову фотографію. Це було його останнє захоплення. Він кохався в малярстві, але сам малювати не вмів, тож мусив задовольнитись кольоровою фотографією. Усюди він возив із собою валізу, набиту книжками про цю справу, і годинами висиджував у темній кімнаті, виявляючи та збільшуючи фотокартки. Не бувало ще на світі славнозвісного боксера, котрий так мало приділяв би уваги своїм професійним інтересам. Патові не було про що розмовляти з боксерами й людьми, що стояли близько до боксу, і вони визнали його за людину похмуру й нетовариську. Репутація, що склали йому газети, була не просто перебільшенням, але всуціль неправдою. Репортери змальовували його дужим, як бугай, тупоголовим звірищем; один недолугий газетяр охрестив його "Предковічним Звіром". Прізвисько припало декому до смаку. Вся писарська шатія його підхопила, і відтоді ім'я Глендона майже ніколи не згадувалося в газетах без цього додатка. Часто в заголовку або під фотографією так і стояло — Предковічний Звір, — великими літерами, без лапок і без прізвища. Всі знали, про кого тут ідеться. А Пат унаслідок усього цього ще більше замикався в собі, і гіркота й злість на газетних перодряпів дедалі дужчали у нього в душі. Але щодо самого боксу інтерес його тепер підсилився. Тепер він змагався із сильними супротивниками, і перемоги давалися вже не так легко, як давніше. Це були досвідчені борці, володарі рингу, і кожен матч становив своєрідну проблему. Траплялося, що він не міг нокаутувати їх на заздалегідь призначеному раунді. Так було із Сульцбергером, німцем-велетнем. Пат сподівався "висадити" його на вісімнадцятому раунді, але не пощастило ні тоді, ні на подальшому, і тільки аж на двадцятому він переміг.

Втіха, якої Пат зазнавав від боксу, чимраз більшала, і тренувався він тепер теж пильніше й триваліше. Нічим не відволікаючися, багато часу віддаючи полюванню в горах, він завжди бував у найкращій формі. Нещасливі випадки жодного разу не порушили Патової кар'єри, як то траплялося з його батьком. Кістки йому були цілі, він і разу не увередив собі хоча б суглоба, і Стюбнер з потаємною радістю помітив, що його юнак боксер перестав приказувати, що от назавжди повернеться в гори, коли переможе чемпіона світу Джіма Генфорда.

VI

Завершення його кар'єри наближалося. Великий Джім Генфорд прилюдно оголосив свій намір помірятися силами з Глендоном, тільки-но той переможе трьох-чотирьох суперників, що стояли поміж них. За шість місяців Пат прибрав зі своєї дороги Кіда Макграда і філадельфійця Джека Макбрайда. Лишилися ще Нат Пауерс і Том Кенем. І все було б гаразд, якби одній панянці з вищих кіл суспільства не забаглося стати журналісткою та якби Сем Стюбнер не погодився дати інтерв'ю репортерці "Сан-франціського кур'єра".

Вона підписувала свої статті "Мод Сенгстер", тобто своїм справжнім іменням. Сенгстери славилися своїми достатками. Засновник роду, Джейкоб Сенгстер, прийшов на Захід наймитувати, мавши саме укривало за плечима. У Неваді йому пощастило відкрити невичерпні запаси бури{6}. Спочатку він вивозив її на мулах, а згодом проклав залізницю. На прибутки від продажу бури він скупив сотні тисяч квадратових миль будівельного лісу в надтихоокеанських штатах Каліфорнії, Орегоні й Вашінгтоні. Пізніш він зацікавився ще й політикою — підплачував державних діячів та суддів, вдавався до політичних махінацій і зробився одним з найбільших промислових магнатів. Урешті-решт він упокоївся, всіма вшанований і сам в усьому розчарований. Ім'я його залишилося брудною плямою в історії, але ж, крім імені, він залишив своїм чотирьом синам кількасот мільйонів, щоб було їм через що гризтися. Звади й сварки, що виникли поміж синів, — судові, промислові й політичні,— бавили ціле покоління каліфорнійців і закінчилися смертельною

ворожнечею між чотирма братами. Молодший з них, Теодор, уже в літньому віці, переживши раптом моральну кризу, спродав свої скотарські ферми та перегонові стайні і ринувся в боротьбу з продажними верховодами рідного штату, в тому числі з багатьма мільйонерами. Це була донкіхотська спроба викоренити гріх, що посіяв і викохав старий Джейкоб Сенгстер.

Мод Сенгстер була Теодорова старша дочка. Рід Сенгстерів неодмінно виводив чоловіків-забіяк, а жінок-красунь. І Мод не була винятком. Вона успадкувала від предків любов до пригодництва і, ще не дійшовши літ, накоїла такого, що ніяк не личило б панночці з її кола. Відданиця, яких попошукати, — заміж вона, одначе, не виходила. Відбувши подорож по Європі, не привезла звідти титулованого чоловіка. Та й у себе на батьківщині дала одкоша чималій кількості претендентів на свою руку. Вона була спортсменка, стала чемпіонкою штату з теніса і бентежила світську пресу своїми ексцентричними витівками: то, заклавшись, пройшла пішки із Сан-Матео до Санта-Круса, то на змаганнях у Берлінгемі викликала сенсацію, зігравши у поло в складі чоловічої команди. До того ж вона цікавилася й малюванням і впорядила собі студію в Латинському кварталі Сан-Франціско.

Все це було нічого, аж поки батько надумався втрутитись і в її особисте життя. Палко боронячи свою незалежність, — вона ще не спіткала людини, якій радо б підкорилася, а залицяльники здавалися їй украй нудними, — і обурена батьковим втручанням, вона кинула безповоротний виклик громадській думці: назовсім пішла з дому й стала працювати в "Сан-франціському кур'єрі". Почала вона з двадцяти доларів на тиждень, але незабаром її платня дійшла до п'ятдесяти. Писала вона здебільшого про концерти, вистави та вернісажі, хоч не відмовлялася і від суто репортерської праці, якщо передбачала цікавий матеріал, їй пощастило взяти велике інтерв'ю у Моргана, тим часом як з десяток нью-йоркських світил журналістики марно цього домагалися. У водолазному костюмі вона спускалася на дно океану біля Золотої Брами і летіла разом з Рудом, Людиною-Птахом, того дня, коли він побив усі рекорди на довготривалість польоту, діставшись аж до Ріверсайда.

Проте не слід уявляти собі Мод Сенгстер суворою амазонкою. Навпаки, це була струнка молода дівчина з сірими очима, років двадцяти трьох-чотирьох, середня на зріст, з на диво маленькими, особливо, як на спортсменку, руками й ногами. До того ж, на відміну від більшості спортсменок, вона вміла бути чарівно-жіночною.

Доручення проінтерв'ювати Пата Глендона вона дістала на своє власне бажання. Мод Сенгстер ще жодного разу не бачила призового боксера, якщо не рахувати Боба Фіцсімонса, на котрого вона мимохідь кинула погляд на балу. Та й не було в неї особливої охоти бачити боксерів, принаймні доти, як Пат Глендон прибув до Сан-Франціско тренуватися до матчу з Натом Пауерсом. Тут заважила та репутація, що її Пат завдячував газетам. "Предковічний Звір"! — на це варт подивитися! З газетних описів у Сенгстер склалося враження про нього, що це потвора, тупа, похмура й люта, чистий звір з глухої хащі. Щоправда, з фотографій цього не можна було сказати; але ж із них видно було, який він кремезний статурою, отож не дивно, якби він і іншими рисами скидався на людину-потвору. І ось у погоджену зі Стюбнером годину вона в супроводі редакційного фотографа вирядилася до тренувальної зали Кліф-клубу.

А Стюбнер саме перебував у скруті. Пат збунтувався. Він сидів у кріслі боком, звісивши ногу з підлікотника, і поклав на коліна книжку Шекспірових сонетів палітуркою догори. Його обурювало сучасне жіноцтво.

— Чого це їм кортить усюди тицяти носа? — казав він. — Бокс — не їхня справа. Що вони можуть знати про бокс? Мені досить набридли й чоловіки-репортери. На мені візерунків нема. Навіщо їм мене розписувати? Я ніколи не красувався перед жінками в тренувальній залі, однаково, репортерки вони чи ні.

— Але ж вона зовсім не звичайний репортер, — заперечив Стюбнер. — Чув ти про Сенгстерів? Це ті мільйонери…

Пат кивнув головою.

— Ну так ось вона з цієї родини, — з вищого кола, одне слово. Вона могла б і без роботи любісінько собі жити, якби хотіла. Її батько коштує мільйонів п'ятдесят, а то й більше.

— То навіщо ж вона полізла в газету? Лише хліб відбирає в якогось бідака.

— Таж вона розійшлася з родичами, посварилася через віщось, саме тоді, як її батько заходився чистити Сан-Франціско. Пішла геть із дому й стала працювати. Але чуєш, Пате, пише вона чудово! Коли щось утне, з нею жоден газетяр у нас не зрівняється.

Пат виявив деяке зацікавлення, і Стюбнер відкрив усі заставки.

— Вона й вірші пише, авжеж, розводить всяку там поезію, от як і ти. Але, певно, її вірші ліпші, бо вона й видала їх цілу книжку. І про театр пише. Вона бере інтерв'ю в усіх визначних акторів, що приїздять до Сан-Франціско.

— Мені траплялось її ім'я в газетах, — зауважив Пат.

— Звичайно, траплялось. Це тобі велика честь, Пате, що вона про тебе напише. Ти не клопочи собі голови — я буду з тобою і викладу все, що їй треба. Сам знаєш, це звичайна моя роль.

Пат вдячливо подивився на менеджера.

— Взагалі, Пате, пора вже тобі примиритися з усіма цими інтерв'ю. Це твій професійний обов'язок. Голосна реклама, та ще й задурно. Ні за які гроші такої реклами не купиш. Преса зацікавлює публіку, публіка розкуповує квитки, а це дає нам наші прибутки.

Стюбнер зупинився й прислухався, а тоді глянув на годинника.

— Мабуть, це вона. Я вийду назустріч і приведу її сюди. Натякну їй, щоб не затягувала інтерв'ю. — На порозі він обернувся. — І поводься чемніше, Пате. Не ховайся в шкаралупу. Порозмовляй з нею трохи, не відмовчуйся, як вона що питатиме.

Пат відклав сонети, взяв газету і тільки поринув у читання, як тут увійшли Мод із Семом, і йому довелося підвестись. Зустріч їхня була несподіванкою для обох. Коли сині очі зустрілися з сірими, здалося, що юнак і дівчина подали одне до одного радісний виклик, ніби кожен раптом знайшов найбажаніше в світі. Але це тривало тільки мить. Обоє вони зовсім не такими уявляли одне одного, тож у наступну мить і він, і вона зніяковіли. Вона, жінка, перша отямилася, хоч і знаку не подала, що оце тільки-но була збентежена.

Вона сама підійшла до нього. А він навіть не розумів, що говорив, коли їх знайомили. Нарешті він побачив перед собою жінку — ту, єдину! Він і гадки не мав, що такі на світі існують. Небагатьох жінок, що він їх досі завважував, годі було й порівнювати з цією. Він подумав, що про неї сказав би батько, і чи не таку, як оця, мав він на думці, коли радив міцно тримати обіруч? Пат нараз відчув, що тримає своєю рукою її руку, і подивився на неї з цікавістю і захопленням, дивуючись, яка вона тендітна.

А Мод у ту хвилину силкувалася приборкати в собі навіть відгомін першого інстинктивного поклику. Раптовий потяг до цього чужого чоловіка був дивним, ніколи досі не знаним для неї відчуттям. Але ж до кого? До цього "Предковічного Звіра", здорового тупого самця, що лупить кулаками таких самих тваринних самців, як і він сам! Але вона всміхнулася, помітивши, що він досі не випустив її руки.

— Будь ласка, відпустіть мою руку, містере Глендоне, — промовила вона. — Далебі ж, вона мені самій потрібна.

Він розгублено— глянув на неї і, простеживши, куди дивились її очі, побачив затиснені пальці і так незграбно випустив їх, аж кров ринула йому до обличчя.

Вона помітила, як він почервонів, і раптом подумала, що він зовсім не подібний до того образу, якого вона собі уявляла. Щоб звір міг так червоніти?! І їй дуже сподобалося, що він не став невимушено перепрошувати. Але ж як нецеремонно він пасе її очима! Втупився у неї, ніби остовпів, а щоки йому пашіли все гарячіше.

Тим часом Стюбнер уже подав їй стільця, і Глендон автоматично сів на свого.

— Він якнайкраще себе почуває, міс Сенгстер, якнайкраще, — почав менеджер. — Що, хіба не правда, Пате? Ти ж ніколи не почував себе краще?

Глендонові це було неприємно. Він спохмурнів і промовчав.

— Я давно уже хотіла познайомитися з вами, містере Глендоне, — сказала міс Сенгстер. — Я ніколи ще не

інтерв'ювала боксера, тому ви мені вже пробачте, якщо не так візьмуся до справи.

— Може, ви б хотіли перше подивитися на нього в роботі? — запропонував менеджер. — А поки він переодягатиметься, я вам повідомлю всі нові дані про нього. Ми покличемо Волша, Пате, і покажемо міс декілька раундів.

— Нічого ми не покажемо! — чистим звіром огризнувся Глендон. — Продовжуйте ваше інтерв'ю, міс Сенгстер.

Та інтерв'ю щось не йшло. Розмову підтримував лише Стюбнер, і це страшенно дратувало Мод. Пат усе мовчав. Вона вивчала його тонке лице, широко поставлені ясні сині очі, гарної форми майже орлиний ніс, тверді невинні губи з лагідним і мужнім вигином у кутиках рота. На цьому обличчі не було й натяку на тупість. Коли все, що про нього пишуть у газетах, правда, то його зовнішність дуже облудна, — вирішила вона подумки. Даремне шукала вона якоїсь прикмети звірячості, і так само даремне силкувалася втягти його в розмову. До того ж вона занадто мало знала про призових боксерів і ринг, і досить було їй зачепити будь-яке цікаве для неї питання, як її перебивав Стюбнер струменем безперервних відомостей.

— Життя боксерське — це дуже цікаво, — сказала вона і, зітхаючи, додала — Шкода, що я так погано його знаю. Ну от скажіть мені,— заради чого ви, власне, змагаєтеся? Про матеріальний бік справи я не кажу (останнє стосувалося Стюбнера). Вам бокс дає задоволення? Збуджує дух суперництва?.. Мені важко висловити Свою думку, але ви повинні мені допомогти.

Цим разом Пат і Стюбнер заговорили водночас:

— Спочатку бокс мене не цікавив… — почав Пат.

І Стюбнер:

— Бачите, це було для нього надміру легко…

— …Але потім, — повів далі Пат, — коли довелося змагатися з першорядними боксерами, справжніми майстрами, — коли вже я мусив більше…

— …Докладати зусиль? — підказала вона.

— Атож, ви мене зрозуміли. — …більше докладати зусиль, тоді мені стало далеко цікавіше. І все-таки бокс не заполонює мене так, як міг би. Бачите, кожен матч — це проблема, яку я повинен вирішити своїм мозком і м'язами, хоч досі я щоразу наперед знав, який буде кінець змагання.

— Жодного сумнівного результату матчів, — гордо заявив Стюбнер. — Чистий нокаут не полишає місця на сумніви.

— Ось якраз ця певність того, який буде кінець змагання, мабуть, і позбавляє мене всієї привабливості, що мусить бути в боксі,— закінчив Пат.

— Нічого, може, хоч у зустрічі з Джімом Генфордом ти розпалишся, — сказав менеджер.

Пат усміхнувся, але нічого не відповів.

— Розкажіть мені щось про себе, — напосідала Мод. — Ну от, що ви почуваєте під час змагання?

І тут Пат здивував свого менеджера, міс Сенгстер і себе самого, випаливши одним духом:

— Мені здається, що не варт говорити про це з вами. У мене таке відчуття, ніби є багато важливішого й цікавішого, про що нам слід би поговорити…

Він раптом зупинився, збагнувши, що це він каже, хоч і не усвідомивши, чому саме він так заговорив.

— Звичайно, звичайно! — запально підхопила вона. — Ви маєте рацію. Лише тоді й вийде цікаве інтерв'ю, коли побачиш справжнє обличчя людини…

Але Пат знову замовк, а Стюбнер заходився коло статистики. Він порівнював вагу, розмір і об'єм свого чемпіона з даними Сандо{7}, Грізного Турка, Джефріза та інших сучасних важковаговиків. Це дуже мало цікавило Мод Сенгстер, і вона не крила своєї нудьги. Випадково її погляд зупинився на Шекспірових сонетах. Вона взяла книжку й запитливо підвела очі на Стюбнера-

— Це Патова, — пояснив той. — Це його коник — усякі вірші, кольорова фотографія, картинні галереї і таке інше. Тільки, боронь боже, не пишіть про це в газетах, ви зіпсуєте всю його репутацію.

Вона докірливо глянула на Глендона, і той одразу зніяковів. Міс Сенгстер раптом почула себе чудово. Та цей несмілий юнак велетень, один з королів боксу, припадає до віршів, відвідує музеї, цікавиться кольоровою фотографією! То який же він предковічний звір!? Вона зрозуміла, що й ніяковіє він, бо сором'язливий і вражливий вдачею, а не через своє недоумство. Сонети Шекспірові! Це справді цікаво. Але Стюбнер не дав їй скористатися з нагоди і знов учепився до статистики.

За кілька хвилин Мод мимохідь зробила найголовніший свій хід. Коли вона дізналася, що він читає сонети, первісний гострий потяг знову ожив у ній. Його чудовий стан, прегарне обличчя, його невинні губи, ясний зір і високо чоло, не закрите коротко стриженим білявим волоссям, здоров'я й чистота, що пашіли від його істоти, — все це нестримно і майже проти її волі вабило дівчину до нього, так як ніколи жоден юнак її до себе не вабив. А проте вона не могла забути тих брудних поголосок, що їй довелося почути лише напередодні в редакції газети.

— Ви маєте рацію, — сказала вона. — Ми з вами справді можемо поговорити про щось цікавіше. Ось мене турбує одна думка, і ви могли б допомогти мені з'ясувати, в чому тут суть. Ви допоможете?

Пат кивнув головою.

— Можна мені говорити цілком відверто? Без усяких манівців? Я не раз чувала всілякі розмови про наперед визначені раунди, про заклади, ставки, хоч і не звертала на це особливої уваги. Однак мені здавалося, що люди вважають всякі шахрайські та махлярські штуки в боксі звичайнісіньким явищем. Але ось, коли я дивлюся на вас, наприклад, мені важко зрозуміти, як ви можете брати участь в ошуканстві. Я можу зрозуміти, що ви захоплюєтеся боксом, як спортом, або що ви йдете на змагання заради грошей, але мені в голові не вкладається…

— Та тут і вкладатись нема чому, — урвав її Стюбнер, тим часом як губи Патові склалися в лагідну поблажливу усмішку. — Все це нікчемні теревені, дурні вигадки про підроблені змагання, про заздалегідь відомі наслідки й про все інше. Все це неправда, міс Сенгстер, запевняю вас. Краще-но дозвольте мені розповісти вам, як я відкрив Пата Глендона. Дістаю я якось листа від його батька…

Проте Мод Сенгстер не далася перевести розмову на іншу тему і звернулася просто до Пата.

— Ось послухайте, я пам'ятаю один випадок. Це було кілька місяців тому, — хто брав участь у змаганні, я вже забула. Один співробітник "Кур'єра" сказав мені, що завтра має намір виграти великі гроші. Він не сказав, що сподівається виграти, а що він має намір! Він сказав, що йому на дещо натякнули і він забився на певне число раундів. Він прямо сказав мені, що матч закінчиться на дев'ятнадцятому раунді. Ця розмова була напередодні змагання. А другого дня він, тріумфуючи, заявив мені, що матч справді закінчився на дев'ятнадцятому раунді. Тоді мені це було байдуже, я тоді ще не цікавилася боксом. Але тепер я ним цікавлюся. І цей факт цілком відповідає моєму досить невиразному уявленню про бокс. Отже, ви бачите, що це не самі лише теревені,— хіба ж не так?

— Я пам'ятаю той матч, — сказав Глендон. — Виступали Оуен та Марчвезер. І його закінчено таки на дев'ятнадцятому раунді, Семе. А міс каже, що про цей раунд було відомо напередодні. Як ви це поясните, Семе?

— А як ти поясниш, коли людині поталанить дістати виграшного квитка в лотереї? — ухилився від прямої відповіді Стюбнер, поспіхом збираючись на думці, що б його ще сказати, — В тім-то й річ! Люди, що вивчають умови й правила боксу, стан боксера, його досвід, дуже часто можуть визначити заздалегідь кількість раундів. Так само, як і ті, хто цікавиться гонами — буває, що ставлять сто проти одного, — і виграють! І не забувай, на кожного вигравця припадає один бідолаха, що програв, що не вгадав точного числа раундів. Ні, міс Сенгстер, честю своєю запевняю вас, що в наш час наперед умовлених змагань… просто не буває!

— А ваша думка про це, містере Глендоне? — спитала вона.

— Він цілком згоден зі мною, — перехопив Стюбнер Патову відповідь. — Він знає, що всі мої слова — щира правда. Він усе своє життя змагався, чесно додержуючи правил. Авжеж-бо, Пате?

— Так, це правда, — підтвердив Пат, і як це не дивно — Мод Сенгстер повірила, що він не бреше. Вона провела рукою по лобі, ніби проганяючи нав'язливий сумнів.

— Слухайте сюди, — промовила вона. — Вчора ввечері той самий співробітник сказав мені, що йому відомо, на якому раунді скінчиться і ваш наступний матч.

Стюбнер так розгубився, що не знав, на яку й ступити, добре, хоч Глендон звільнив його від відповіді.

— Ваш співробітник бреше! — аж гримнув Пат.

— Але ж той раз він не збрехав, — прийняла вона його виклик.

— А на якому раунді, казав він, скінчиться моє змагання з Натом Пауерсом?

Але тут Стюбнер втрутився так хутко, що вона не встигла відповісти.

— Це бридня, Пате! — скрикнув він. — Досить уже! Це звичайні плітки, теревені! Краще закінчуймо інтерв'ю.

Глендон навіть не слухав. Очі його не відривалися від Сенгстер і з привітно-синіх зробилися суворими й владними. Вона певна була, що натрапила на щось надзвичайно важливе й разюче, на щось таке, чим одразу з'ясуються всі її сумніви. В той же час владність його голосу й погляд примусили її затремтіти. Перед нею був справжній мужній чоловік. Такий зуміє подолати життя і взяти від нього те, що йому потрібно.

— То який раунд назвав ваш співробітник? — знову спитав Глендон.

— Ради всього святого, Пате, годі про ці дурниці! — знову перебив Стюбнер.

— Дайте ж мені змогу відповісти, — промовила Мод Сенгстер.

— Я гадаю, що можу й сам поговорити з міс Сенгстер, — додав Глендон. — Вийдіть відсіля, Семе. Ідіть залагодьте з фотографом.

Хвильку вони мовчки й напружено дивились один на одного, а тоді менеджер поволі рушив до дверей, відчинив їх, але не вийшов: прислухаючись до розмови, він став на порозі.

— То який же раунд?

— Сподіваюся, я не помилюсь, — тремтячим голосом відповіла Мод, — але, здається, він назвав шістнадцятий раунд.

Вона побачила, як на обличчі Глендоновому відбилися подив і гнів, і перехопила повний докору й обурення погляд, що його кинув юнак на Стюбнера. Мод зрозуміла, що удар влучив.

Глендон мав усі підстави розгніватися. Він пам'ятав, що, обговорюючи майбутній матч із Стюбнером, вони вирішили дати публіці чим цікавіше видовище за її гроші, але не затягувати занадто змагання і закінчити його на шістнадцятому раунді. І ось приходить жінка з газети і називає саме цей раунд!

Стюбнер на порозі якось поник і пополотнів, очевидно, ледь себе стримуючи.

— Я поговорю з вами пізніш, — звернувся до нього Пат. — А поки що зачиніть за собою двері.

Двері зачинились, і вони залишилися самі. Глендон мовчав. На обличчі його виразно можна було прочитати збентеження й прикрість.

— Ну, то як? — запитала вона.

Він підвівся, глянув на неї згори, потім знову сів і став кусати пересохлі губи.

— Я можу сказати лише ось що, — промовив він рішуче. — Матч не скінчиться на шістнадцятому раунді.

Вона промовчала, але її недовірлива й глузлива посмішка образила його.

— Ось почекайте, міс Сенгстер, і ви побачите, що ваш співробітник помилився.

— Ви хочете сказати, що зміните програму? — зачіпливо спитала вона.

Гострота її тону примусила його здригнутися.

— Я не звик брехати, — холодно відказав він, — навіть жінкам.

— Ви мені й не збрехали. Але ж ви не заперечуєте, що програму буде змінено. Може, це й дурість із мого боку, містере Глендоне, але я не бачу різниці, на тому чи на якомусь іншому раунді закінчиться матч. Важливо, що цей раунд заздалегідь визначено, і дехто про нього знає.

— Я назву цей раунд тільки вам, і жодна інша душа в цілому світі не знатиме його.

Вона знизала плечима й посміхнулася.

— Оце так само, як і визначення переможця на гонах, правда? Але ж я все-таки не остаточно дурна й розумію, що тут щось не гаразд. Чому ви розсердилися, коли я назвала вам останній раунд? Чому ви розгнівалися на свого менеджера? Чому випровадили його з кімнати?

Замість відповіді Глендон підійшов до вікна, немов щоб подивитися на вулицю, але, змінивши свій намір, обернувся до неї. Вона, не дивлячись, відчула, що він вивчає її обличчя. Потім він повернувся до свого місця й сів.

— Ви підтвердили, що не збрехав я вам, міс Сенгстер, і ви мали рацію. Я не брехав. — Пат зупинився, підшукуючи слова, щоб найкраще все з'ясувати. Можете ви повірити тому, що я вам розповім? Повірити на слово… призовому боксерові?

Вона повагом кивнула головою, глянувши йому просто у вічі, певна, що він їй скаже саму лише правду.

— Я завжди бився правильно й чесно. Я ніколи в житті не торкався нечистих грошей і не вдавався до нечесних оборудок. З цього я й починатиму. Ви мене страшенно збентежили своїми словами. Не знаю, як це все зрозуміти. І не можу так одразу все це з'ясувати. Я нічого не розумію, але це непевна історія, і нікуди від цього не дінешся. Ось це мене й непокоїть. Бачите, ми зі Стюбнером справді обговорювали цей матч і вирішили, — між собою, звісно, — що я закінчу його на шістнадцятому раунді. Аж тут приходите ви й називаєте цей самий раунд. Відкіля ваш редактор міг це знати? Не від мене, певна річ. Тоді — Стюбнер прохопився?.. Або… — Він раптом примовк задумливо. — Або, може, ваш співробітник дуже влучно відгадує. На разі я не можу розв'язати цієї загадки. Мені треба буде придивитись, почекати, зрозуміти, що тут до чого. Але все, що я вам сказав, щира правда, і ось вам на доказ моя рука.

Він знов підвівся на ввесь зріст і підійшов до Мод. Вона встала йому назустріч, і він своєю великою долонею стис її маленьку руку. Глянувши одне одному просто в вічі, обоє мимохіть подивилися й на сплетені руки. Мод зроду-віку ще так ясно не відчувала своєї жіночності. Промовиста символічність цих двох рук — її, ніжної та тендітної, і його, великої та дужої,— була разюча.

— Вам легко зробити боляче, — озвався він перший, і вона відчула, як пестливо послабшав потиск його руки. їй раптом згадалася історія про прусського короля та його велетнів-гвардійців і, засміявшись із вигадливості своїх асоціацій, вона відняла руку.

— Я дуже радий, що ви сьогодні тут побували, — сказав він і одразу поспішив незграбно пояснювати свої слова, у той час, як захоплення, що світилося йому в очах, говорило щось зовсім інше. — Я хочу сказати, що ви, можливо, відкрили мені очі на всякі бридотні махінації, які снували тут круг мене.

— Але ви здивували мене, — напосідала вона. — Мені здавалося, що призовий бокс не буває без фальшувань і що це річ самоочевидна. А

тепер я не можу зрозуміти, як це ви, один з головних представників боксу, нічогісінько про це не знаєте. Я була певна, що вам усе це добре відомо, а тепер ви переконали мене, що навіть і на думку вам таке не спадало! Ні, ви таки, мабуть, не подібні до інших боксерів.

Він притакнув головою.

— Цим, либонь, і можна все з'ясувати. От що буває, коли уникаєш товариства інших боксерів, тренерів та взагалі всіх цих аматорів боксу. їм не важко було замазувати мені полудою очі. Але тепер я переконався, наскільки мені очі замазано. Ви розумієте, я мушу довідатися про це хоча б заради самого себе.

— Щоб тоді змінити?.. — запитала вона схвильовано, повна віри в те, що він досягне будь-чого, аби тільки захотів.

— Ні, покинути все це! Якщо гра нечесна, я не хочу мати з нею нічого спільного. Проте одна річ певна: завтрашнє змагання з Натом Пауерсом не закінчиться на шістнадцятому раунді. Якщо й справді вашого співробітника хтось попередив, то нехай усі вони шиються в дурні. Замість збити його на шістнадцятому раунді, я дотягну матч до двадцятого. Ось побачите.

— Отже, в редакції нічого мені не казати?

Вона вже підвелася, збираючись виходити.

— Звичайно, ні. Якщо це він так гадає,— нехай спробує щастя. А якщо тут якась махінація, — то він заслужив на програш. Але хай це буде маленькою таємницею між нами двома. Знаєте, що я зроблю? Я назву вам раунд. Не буду тягти до двадцятого раунду. Зіб'ю Ната Пауерса на вісімнадцятому.

— Я нікому й слова не скажу, — запевнила вона.

— Мені треба попросити вас ще в одній справі,— нерішуче промовив він. — Можливо, це буде дуже велика послуга.

Обличчя її засвідчило згоду, і він повів далі:

— Я розумію, що ви не напишете в інтерв'ю про всі ці махінації. Але я просив би більшого. Мені б хотілося, щоб ви взагалі не друкували інтерв'ю зі мною.

Вона хутко глянула на нього проникливими сірими очима і несподівано для самої себе відповіла:

— Звісно, я цього не надрукую. Я жодного рядка не напишу в газету.

— Я так і знав, — просто сказав він.

В першу мить вона була розчарована його словами, але одразу ж їй стало радісно, що він і не починав дякувати. Вона відчула, що він надає зовсім іншого значення їхній короткій зустрічі, і сміливо вирішила все з'ясувати.

— Як ви могли це знати? — поцікавилась вона.

— Не знаю. — Він знизав плечима. — Я не годен пояснити. От просто знав, та й уже. Мені здається, я взагалі тепер знаю дуже багато і про вас, і про себе.

— Але чому вам не хочеться, щоб надрукували інтерв'ю? Он ваш менеджер каже, що це чудова реклама.

— Я знаю, — поволі заговорив він. — Але я не хочу знайомитися з вами в такий спосіб. Мені було б прикро побачити це інтерв'ю в газеті. Мені не хочеться думати, ніби нас звела наша з вами професійна робота.

Я волів би згадувати нашу зустріч, як просто зустріч двох людей, юнака і дівчини. Не знаю, чи розумієте ви, що я хочу цим сказати. Але я так відчуваю. Я хочу, щоб ми саме так і згадували цю нашу зустріч.

І коли він говорив, в очах його світився вираз, з яким юнак дивиться на дівчину. Вона відчувала його силу, його порив, і їй самій було дивно, що вона неспроможна вимовити й слова — і то перед людиною, яку знали за соромливу й мовчазну! Ні, він-таки вмів підходити до самої суті справи, міг говорити куди переконливіше за більшість людей. Але найсильніше вразила Мод її власна впевненість у простодушній його щирості та безпосередності.

Пат провів її до машини і на прощання знову здивував. Тиснучи їй руку, він раптом сказав:

— Ми з вами ще побачимося. Я дуже прагну цього. Я відчуваю, що останнього слова ми ще не сказали одне одному.

Коли машина рушила, вона призналася собі, що відчував те саме. Вона-бо ще не зрозуміла до кінця цього предковічного звіра й короля боксерів, цього чоловіка, що її хвилював, Пата Глендона.

Повернувшись до тренувальної, Глендон побачив збентеженого й роздратованого менеджера.

— Чому це ти мене висадив? — спитав він. — Ми загинули! Чорт батька зна, якої каші ти наварив! Ти ще й разу не розмовляв з інтерв'юерами віч-на-віч. Ось побачиш, яке інтерв'ю буде в газеті!

Глендон глянув на нього холодно й глузливо, обернувся до дверей рушати, але роздумав.

— Ніякого інтерв'ю не буде, — заявив він.

Стюбнер здивовано звів брови.

— Я попрохав її про це, — пояснив Глендон.

Стюбнер обурився:

— Дурна вона випустити з рук таку сенсацію!

Від Глендона повіяло холодом, і голос його забринів гостро й неприємно:

— Інтерв'ю не буде. Так вона сказала. Ви що, сумніваєтесь в її правдивості?

Очі йому загорілися давнім ірландським вогнем, а кулаки мимоволі гнівно стислися. Стюбнер, знаючи силу цих кулаків і вдачу цієї людини, не посмів далі висловлювати свої сумніви.

Стюбнерова не треба було багато часу, щоб доміркуватися, що Глендон має намір продовжити матч, хоч до якого саме раунду, — він так і не дізнався. Тим-то Сем не став дурно гаяти часу і нишком перемовив з Натом Пауерсом та його менеджером. За Пауерса ставила своя партія, та й той синдикат гравців, куди входив Сем, теж не можна було позбавити виграшу.

Того вечора, коли відбувся матч, Мод Сенгстер наважилася на одчайдушне порушення правил пристойності, але її вчинок не викрили, і ніхто сторонній про нього не довідався. Під опікою співробітника редакції вона пройшла на місце біля самого рингу. Чоловічий капелюх з широкими спущеними крисами затуляв їй волосся та чоло, а довге чоловіче пальто закривало її до п'ят. У гущі натовпу ніхто нічого не помітив; навіть репортери на місцях, приділених для преси, не впізнали її, хоч і сиділи саме навпроти.

Попереднього змагання другорядних боксерів, згідно з новими правилами, тепер не бувало, і ледве встигла Мод сісти на місце, як публіка криками й оплесками привітала вихід Ната Пауерса. В оточенні секундантів він ішов бічним проходом; коли дівчина побачила його дебелу постать, її пройняло острахом. Але Нат так легко шугнув під канатом, ніби важив удвічі менше, ніж насправді. Хоч він і посміхався на гучне вітання зали, гарним його аж ніяк не можна було назвати. Все в ньому свідчило про жорстокість, притаманну його фахові: і спотворені вуха, і вдавлене перенісся, де навіть вправність хірургів неспроможна була повернути поламаним хрящам їхню первісну форму.

Нові привітальні вигуки й оплески сповістили, що з'явився Глендон, і вона жадливо дивилася на нього, поки він перелізав попід канатом і йшов у свій куток. Провели нудну церемонію рекомендацій, взаємних вітань та викликів, — і лише тоді супротивники поскидали халати й лишилися в самих трико. Згори на них падало яскраве біле світло юпітерів — це готувалися до роботи кінооператори. Дивлячись на обох супротивників, таких різних, Мод угадувала, що Глендон був продукт високої культури, а Пауерс — предковічний звір. Обидва вирізнялися своїми рисами: Глендон був витончений лицем, увесь плавний, дужий, прегарний, тоді як Пауерс мав грубо асиметричне тіло, що густо поросло волоссям.

Коли вони застигли перед кінокамерою, погляд Глендонів, перебігаючи попід канатом, раптом зупинився на Мод. Глендон і знаку не подав, але серце в дівчини швидко закалатало: вона зрозуміла, що він пізнав її. Ще за хвилину прозвучав гонг, і суддя вигукнув: "Починайте!"

Це був прегарний бій. Ні крові, ні брутальних ударів, — суперники боролися спритно і вправно. Половину першого раунду вони тільки намацували один одного, але Мод хвилювали навіть ці фальшиві випади й удари рукавицею. А потім, коли настала пора серйозних сутичок, Мод так запалилася, що колега мусив раз у раз торкатися її плеча, щоб нагадати їй, хто вона і де перебуває.

Пауерс боровся легко й чисто, як це й личило героєві півсотні змагань, і захоплені прихильники вітали оплесками кожен його вмілий випад. Проте він не витрачав дурно сили і лише іноді робив сміливі випади, — тоді публіка, ревучи, схоплювалася з місць, мавши надію, що він ось-ось переможе супротивника.

В один з таких моментів, коли недосвідчене око Мод не помітило поважної небезпеки, якої щойно уник Глендон, співробітник редакції нахилився до неї і сказав:

— Пат однаково переможе. Він щасливець, і нікому не таланило перемогти його. Але Пауерса він нокаутує не раніш як на шістнадцятому раунді.

— А може, й пізніш? — підшкильнула Мод.

Вона мало не засміялася, слухаючи такі впевнені слова свого супутника: адже вона знала найкраще за всіх!

Пауерс, своєю звичкою, безперервно наступав, і Глендон охоче пристав на його тактику. Він чудово захищався і лише зрідка, щоб підтримати зацікавленість глядачів, переходив у наступ. Щодо Пауерса, то він знав, що на його долю випадає бути нокаутованим, але він занадто довго виступав на рингу й розумів, що не варто відмовлятись від перемоги, якби така нагода. Не раз його самого ошукувано й зраджувано — тож чого він має маніжитися з іншими? Якби пощастило, він пішов би на все, аби лиш нокаутувати супротивника, а синдикат — нехай собі хоч і повіситься. Вміла газетна реклама запевнила публіку, що Глендон-молодший зустрів нарешті дужчого суперника. Але в душі Пауерс добре усвідомлював, що цього разу він, Нат, зійшовся зі своїм переможцем. У цій боротьбі він часто відчував силу Патових ударів і знав, що супротивник навмисне здержує себе.

Для самого Глендона кілька разів протягом матчу надходили такі моменти, коли найменший прогріх або помилка могли підставити його під важкий, наче молотом, супротивників удар і завдати йому поразки. Але він мав феноменальну здібність точно визначати час і відстань, і його віру в себе не порушив жоден із скрутних моментів, що таки траплялися. Його й разу ще не переможено, і завжди він остільки почував себе сильнішим від супротивника, що йому й на думку не спадала можливість поразки.

Наприкінці п'ятнадцятого раунду обидва боксери були ще в чудовій формі, тільки Пауерс дихав трохи важче, ніж звичайно, і чимало глядачів з передніх рядів уже закладалися, що він видихається.

За хвильку перед тим, як мав прозвучати гонг на шістнадцятий раунд, Стюбнер, схилившись до Глендона, що сидів у кутку, прошепотів на вухо:

— Покладеш його зараз, га?

Глендон лише труснув головою і глузливо зареготався у вічі сполоханому менеджерові.

Тільки-но вдарив гонг, як Глендон здивовано побачив, що Нат Пауерс ніби з ланцюга зірвався. З першої ж секунди це був якийсь ураган ударів, і Глендон насилу уникав серйозних ушкоджень. Він викручувався, відступав убік, але тільки доходив до середини рингу, як супротивник новими випадами знов притискав його до канатів. Не раз Пауерс давав йому нагоду завдати вирішального удару, але Глендон свій блискавичний нокаут приберігав для вісімнадцятого раунду. За весь матч він жодного разу не надав повної сили своєму ударові.

Цілих дві хвилини Пауерс люто й без угаву нападав на нього. Ще хвилина — і раунд закінчиться, а синдикат гравців зазнає поразки. Але цій хвилині не судилося так просто минути. Ось супротивники зійшлися

посередині рингу — в звичайнісінькому клінчі, як уже не раз бувало, — тільки й різниці, що Пауерс лютував страшенно. Глендон відсторонив його лівою рукою, ефектним, хоч і слабеньким ударом по обличчі. Таких ударів він завдавав чимало протягом цього матчу. Але тут, на превелике своє диво, він помітив, як Пауерс одразу знесилів і осів на підлогу, немов його підігнуті ноги відмовлялися підтримувати таке незграбне тіло. Він важко гепнув додолу, перекотився на бік і завмер із заплющеними очима. Суддя, нахилившись над ним, відлічував секунди.

На слові "дев'ять" Пауерс стрепенувся, ніби даремно силкуючись звестися на ноги.

— Десять — і аут! — вигукнув суддя.

Він схопив Глендонову руку й підніс високо догори, даючи ошаленілій публіці знак, що Глендон переміг.

Уперше за свою боксерську кар'єру Глендон розгубився на рингу. Його удар не був нокаутом, він міг би присягтися. Удар прийшовся не по щелепі, а по обличчі, він це напевне знав. Такий удар цілком безпечний. Але ось супротивник його так майстерно гепнувся на підлогу й розіграв увесь нокаут! Для глядачів це, без сумніву, був нокаут, і кінооператор зафіксував це ошуканство на плівці. Той газетяр, виявляється, не помилився. Але ж таке шахрайство!

Глендон попід канати глянув на обличчя Мод Сенгстер. Вона дивилася просто на нього, та очі її були холодні й чужі,— вона ніби й не впізнавала його, ніби й зовсім не бачила. Поки він дивився на неї, вона байдуже одвернулася й сказала щось своєму сусідові.

Пауерсові секунданти винесли переможеного на руках — він нерушно розпростерся безживною масою. А секунданти Глендона підходили до нього поздоровити й зняти рукавиці. Але їх випередив Стюбнер. Його

обличчя сяяло; схопивши обіруч праву Глендонову рукавицю, він скрикнув:

— Молодець, Пате! Я знав, що ти це зробиш!

Глендон вирвав руку, і вперше за всі спільно прожиті роки менеджер почув від нього лайку.

— Геть до біса! — буркнув він і простяг руки секундантам, щоб зняли рукавиці.

VIII

Того вечора Мод Сенгстер, вислухавши запевнення свого колеги, що чесних боксерів не існує,— поплакала тихенько край ліжка, потім розгнівалася й лягла спочивати з огидою до себе, до призових боксерів і до всього світу.

Наступного дня вона заходилася писати статтю про Генрі Аддісона, яку їй не судилося закінчити. Працювала вона в невеличкому кабінеті, виділеному для неї в редакції газети. Переставши на хвилину писати, Мод глянула на заголовок денного випуску* де сповіщалося про майбутній матч Глендона з Томом Кенемом. Раптом у кімнату ввійшов хлопчина-кур'єр і подав їй візитну картку. Вона прочитала ім'я: "Пат Глендон".

— Скажи йому, що я не маю часу, — наказала вона хлопчині.

За хвильку той повернувся.

— Він каже, що однаково сюди ввійде, але йому б хотілося мати ваш дозвіл.

— А ти сказав йому, що я не маю часу? — спитала вона.

— Так, мем. Але він каже, що однаково ввійде.

Вона мовчала, і хлопчина в захопленні від настирливості відвідувача, хапаючись, казав далі:

— Я знаю його. Він найдужчий за всіх. Якби він захотів, то міг би розтрощити всю редакцію. То Глендон-молодший, той, що вчора переміг у матчі.

— Ну що ж, поклич його. Нам не треба, щоб він розтрощив усю редакцію.

Коли Глендон увійшов, Мод навіть не привіталася з ним. Похмура й холодна, як непогожа днина, вона не попрохала його сісти, не підвела на нього очей. Вона й далі сиділа за столом, боком до гостя, і чекала, щоб він виклав причину своїх відвідин. Пат і знаку не подав, як його образило її зневажливе ставлення, і з самого порога почав:

— Мені треба поговорити з вами. Про вчорашній матч… Він закінчився на тому самому раунді.

Мод знизала плечима.

— Я так і знала.

— Ні, ви не знали, — заперечив він. — Ви не знали, я теж не знав.

Вона, обернувшись, нудьгуюче глянула на нього.

— Та чи варто про це згадувати? — кинула вона. — Призовий бокс — це призовий бокс, і всім нам відомо, що він означає. Отож матч і закінчено на тому раунді, що я вам назвала.

— Так, це правда, — згодився він. — Але ж ви знали, що так не буде! На цілому світі лише ви та я знали, що Пауерс не матиме нокаута на шістнадцятому раунді.

Вона мовчала.

— Адже ви це знали, правда? — Його голос звучав владно. Вона все ще не озивалася, і він підійшов до неї ближче. — Відповідайте мені,— ви знали?

Вона кивнула головою.

— Але його нокаут стався-таки на тому раунді,— настоювала вона.

— Ні. Ніякого нокаута взагалі не було. Ви розумієте? Я вам розкажу, в чім тут річ, а ви мене вислухайте. Я вам не збрехав. Ви зрозуміли мене? Я вам не збрехав. Я був дурнем, і вони обдурили мене, й вас укупі зі мною. Вам здається, що ви бачили, як він дістав нокаута. Але мій удар був заслабкий для цього. Я навіть не влучив у те місце. Пауерс прикинувся, ніби дістав його. Він розіграв фальшивий нокаут!

Він зупинився і сподівально подививсь на неї. Відчувши раптом, як забилося її серце, яке тремтіння її охопило, вона зрозуміла, що вірить йому. Тепла хвиля щастя линула на неї, коли вернулася довіра до цієї чужої людини, яку вона бачить лише вдруге в житті.

— Ну то як? — спитав він, і знову Мод затремтіла, відчувши хвилю тої снаги, що йшла від нього.

Вона підвелася й подала йому руку.

— Я вірю вам, — промовила вона. — І я рада, дуже рада!

Потиск руки тривав довше, ніж годилося звичайно. Пат дивився на Мод палкими очима, і її очі мимохіть загорілися у відповідь. "Ніколи ще не існувало такої людини!" — промайнуло їй у думці. Вона перша спустила погляд; його очі простежили за ним, і знов, як і під час першої своєї зустрічі, обоє подивилися на свої міцно стиснені руки. Несвідомо Пат усім тілом подався до неї, немов хотівши обійняти її, але врешті з помітним зусиллям він опанував себе. Вона зрозуміла це й відчула, як здригнулася його рука, притягаючи її до себе. Раптом у неї в душі зродилося бажання скоритися йому, всевладне бажання бути ув'язненою міцними обіймами цих рук. Вона знала, що не стала б опиратися, якби він виявився настирливішим. Голова їй паморочилася, але він стримався і стиснув її пальці так, аж ледве не розчавив їх, а тоді відпустив руку, мало не відштовхнувши дівчину від себе.

— Боже! — зітхнув він. — Таж вас створено для мене!

Він одвернувся вбік, проводячи долонею по чолу. Вона знала, що зненавидить його назавжди, якщо він насмілиться промурмотіти хоч слово пробачення або пояснення. Але Пат, здавалося, мав непомильний інстинкт щодо неї. Вона сіла на своє місце, а він переставив стільця так, щоб мати її перед очима.

— Вчора я весь вечір пробув у турецьких лазнях, — почав він. — Я послав по одного старого, колишнього боксера. Він давній друг мого батька. Я знав, що для нього нема ніяких таємниць у боксі, і примусив його говорити. Але найчудніше, що він ніяк не хотів повірити, ніби я нічого цього не знаю. Він назвав мене лісовим звірям. Воно й правда. Я виріс у лісі і самий ліс тільки й знаю.

Так ось учора я багато про що довідався від цього старого. Бокс ще брудніший, ніж ви говорили. Здається, що всі, причетні до нього, — шахраї. Урядовці, що видають дозвіл на матч, деруть хабарі з

розпорядників, а розпорядники, менеджери та боксери деруть, що тільки мога, і один з одного, і з публіки. Все це — ціла складна система. А з другого боку, вони завжди… — ви знаєте, що це таке "подвійна гра"?..

Вона кивнула.

— Ага, так отже вони завжди ведуть подвійну гру і не минають нагоди обмахляти й один одного.

Від розповіді старого мені аж памороки забило. А я роками жив у цьому оточенні й нічогісінько не знав! Я й справді був лісовим звірям. Тепер лише я побачив, як мене піддурювано. Я такий дужий, що ніхто не міг мене збити. Я неодмінно перемагав. А завдяки Стюбнерові весь бруд від мене приховували. Сьогодні вранці я притис до стінки Спайдера Волша й примусив його заговорити. Бачите, він був мій перший тренер і виконував усі Стюбнерові інструкції. Вони ввесь час усе від мене таїли. Та й я ж не водився з іншими боксерами, з аматорами, у вільний час ходив на полювання, по рибу, порався зі своєю кольоровою фотографією і все таке. Ви знаєте, як Волш та Стюбнер називали мене поміж собою? "Дівчинкою"! Я лише сьогодні довідався про це від Волша. На мене це прізвисько подіяло так, ніби мені зуба вирвано. Але ж хіба воно не правда? Я таки й був темним ягням.

Стюбнер увесь час використовував мене для своїх брудних шахрайств, лише я нічого не знав про це. Тепер я бачу, коли оглядаюся назад, як усе те було придумано. Але, розумієте, бокс занадто мало цікавив мене, тож я й не мав жодної підозри. Народився я із здоровим тілом і розсудливим мозком, зріс на волі, вивчився справи своєї від батька, який знав бокс краще, ніж будь-хто з живих і померлих боксерів. Змагання проходили в мене страшенно легко. Бокс не захоплював мене цілком — я ж бо завше знав, який буде кінець матчу. Але тепер — край усьому.

Мод мовчки показала на заголовний рядок газети, що сповіщав про майбутній матч із Томом Кенемом.

— Це Стюбнерова робота, — відповів Пат. — Змагання з Кенемом передбачалося влаштувати ще декілька місяців тому. Але мені до цього байдуже. Я втікаю в гори. З мене досить.

Вона глянула на недописану статтю на столі і зітхнула.

— Як чоловіки порядкують своїм життям! — сказала вона. — Вони господарі в житті. Роблять усе, що їм хочеться…

— З усього, що я про вас чув, — урвав її він, — я дійшов висновку, що й ви робили все так, як вам хотілося, тим-то ви мені й сподобались. Але найбільш мене з самого початку вразило, що ми з вами так розуміємо одне одного.

Він раптом змовк і глянув на неї палкими очима.

— Гаразд, одне я все ж таки завдячую рингові,— сказав він далі.— Що ми з вами познайомились. А коли знаходиш її, справжню жінку, ту єдину, то мусиш схопити її обіруч і не випускати. Слухайте, нумо поїдьмо разом у гори?

Це було несподіване, як грім, але вона відчула, що весь час дожидала цього. Серце їй калатало так, аж боляче зробилося, але біль цей був чарівний. Ось воно, нарешті,— те саме щастя, просте й безпосереднє. І раптом усе це їй здалося сном. Такого не трапляється в сучасних редакціях! Хіба так освідчуються в коханні? Таке буває лише на сцені та в книжках!

Він підвівся й простяг до неї обидві руки.

— Я не зважуюся, — прошепотіла вона ніби сама до себе, — я не зважуюся…

При цих словах його очі ніби шпигнули її виразом презирства і він сказав, не криючи недовіри:

— Ви б на все зважилися, аби лише захотіли, я знаю. Ви хочете?

Вона підвелася, заточуючись, наче вві сні. В неї промайнула думка, чи це не гіпноз? Треба оглянутися й подивитись на знайомі речі в кімнаті, щоб повернутися до дійсності. Але вона не могла відвести очей від Пата. І не могла вимовити ані слова.

Він підійшов і став поруч, його рука лягла їй на плече, і вона мимоволі пригорнулась до нього. Все це було вві сні, і вона більш не могла ні про що думати.

Це був виклик життю. Він мав рацію. Вона завжди зважувалась, коли хотіла. І вона таки хоче. Він уже допомагав їй одягатися. Ось вона прикріпила шпильками капелюшка. І ще не усвідомивши нічого, вона побачила, що виходить разом з ним із редакції. Нараз їй пригадалася "Втеча герцогині", "Пам'ятник та статуя". Тоді прийшли на пам'ять рядки поезії.

— "Куди ж подівсь Уорен?" — прошепотіла вона.

— "На горах він чи в морі?" — прошепотів він у відповідь.

Подібність їхніх переживань і спільність думок були для неї наче виправданням її безумства.

Ступивши на вулицю, він підніс руку зупинити таксі, але вона доторком руки зупинила його.

— Куди ми їдемо? — насилу переводячи дух, запитала вона.

— На вокзал. Ми саме встигнемо на поїзд до Сакраменто.

— Але ж я не можу так їхати, — заперечила вона. — У мене… у мене нема навіть хусточки на змінку!

Він спершу знов підніс руку, і лиш тоді відповів:

— Все купимо в Сакраменто. Ми там поберемося і вечірнім потягом вирушимо на північ. Я протелеграфую про все з дороги.

Коли машина підкотила до них, вона хутко перебігла поглядом по знайомій вулиці, по знайомій юрбі, а потім з раптовою тривогою подивилась в очі Глендонові.

— Але ж я нічого про вас не знаю! — промовила вона.

— Ми знаємо одне про одного чисто все! — була відповідь.

Його рука підтримувала й вела її, коли вона поставила ногу на підніжку. Одразу потому дверцята хряснули, він був уже поруч з нею, і машина мчала Маркіт-стрітом. Він обняв її, пригорнув до себе й поцілував. Коли вона знову глянула на нього, то побачила, що його обличчя повільно шаріється.

— Я… я чув, що існує мистецтво… мистецтво поцілунку, — прошепотів він. — Я сам нічого цього не вмію, але я навчуся. Бачите, ви… ви перша жінка, яку я поцілував за все своє життя.

IX

Там, де вищерблений шпиль скелі підноситься понад хащею правічного лісу, прилягли чоловік і жінка. Внизу на узліссі паслися припнуті коні. До кожного сідла було прив'язано по два невеличких подорожніх мішка. Дерева були височенні всі, як один. На сотні футів тяглися вони до неба, а в перерізі мали вісім, десять, дванадцять, а то й ще більше футів. Увесь ранок верхівці продиралися ущелиною крізь незайману хащу, і ця скеля була першим місцем, куди вони могли вийти з лісу, щоб ним помилуватися.

Під ними й далі всюди, куди тільки око сягало, кряж за кряжем стелилися гори в серпанку жовтогарячої імли. Здавалося, кінця-краю нема цим гірським пасмам. Вони підносилися одне за одним аж до самої туманної смуги крайобрію, а за ними неясно вгадувались усе нові й нові гори. Ні галявин, ні прорубів у лісі не було: незайманий одвічний ліс покривав своїм буйним зелом цю землю на північ і південь, на схід і захід.

Вони лежали на скелі, замилувані в краєвиді, і чоловік міцно стискав жінчину руку. Це був їхній медовий місяць, і вони справляли його в гущавині секвойного лісу в Мендосіно. Дісталися вони сюди кіньми, з подорожніми мішками біля сідла, від самої Шасти і подорожували в лісових нетрях і пущах без певного плану, — просто їхали вперед, поки не спадало на думку звернути кудись убік. Одежа їхня була проста й невишукана: на ній верховий костюм захисного кольору, а на ньому комбінезон і вовняна сорочка, відкрита коло засмаглої шиї. Високий на зріст і дужий, він неначе й створений був, щоб жити серед цих лісових велетнів, і для неї жити поруч із ним, у його лісі, було справжнє щастя.

— Знаєш, мій велетню, — сказала вона, зводячись на лікті, щоб глянути на нього, — тут ще чудовніше, ніж ти обіцяв. І ми разом з тобою удвох пройдемо ці ліси!

— А ще скільки нам треба разом обійти на світі! — додав він і, повернувшись, узяв її руку в обидві долоні.

— Але спершу ми оглянемо все тут, — наполягала вона. — Мені здається, ніколи не набридне в цьому лісі... Удвох із тобою!

Він легко підвівся, сів і посадив її собі на коліна.

— Любий мій, — прошепотіла вона. — А я вже втратила була надію знайти таку людину.

— А я ніколи й не думав про це. Певно, весь час знав, що знайду тебе. Ти рада?

Замість відповіді вона злегка обхопила рукою його шию, і обоє довго мовчки сиділи, милуючись видовищем величезних лісів, і мріяли.

— Пригадуєш, я розповідав тобі, як утікав від рудоволосої вчительки? Отоді я вперше сюди потрапив. Я йшов пішки, але сорок чи п'ятдесят миль на день здавалося мені забавкою. Я був наче справжній індіянин. Я тоді й не гадав, що знайду тебе. Дичини тут було мало, зате по струмках можна було наловити пстругів. Саме на цих скелях я і жив. Я й не мріяв, що одного прегарного дня повернуся сюди з тобою — з тобою.

— І що станеш чемпіоном з боксу, так? — докинула вона.

— Так, звичайно, я про це ніколи не думав. Батько, щоправда, завше казав, що так буде, і я вважав цю справу за вирішену. Бачиш, батько був дуже мудрий. Він був надзвичайною людиною.

— Але ж він не сподівався, що ти покинеш ринг.

— Не знаю. Він старанно приховував від мене продажність боксу, — певно, боявся за мене. Я розказував тобі про договір зі Стюбнером. Батько вписав у нього пункт про махінації. Перша нечесна оборудка — і договір вважається розірваним.

— А проте ти хочеш змагатися з Томом Кенемом. То чи варто?

Він пильно глянув на неї.

— Ти цього не хочеш?

— Коханий мій, я хочу, щоб ти робив усе, що тобі бажається.

Раптом їй здалося дивним, що це сказала вона, з її чуттям природженої впертості і своєвільства, притаманного всім Сенгстерам. Але вона знала, що сказала правду, і раділа з цього.

— Ото буде цікаво! — промовив він.

— Чим це так цікаво? — запитала вона.

— Та я й сам поки що всього не обдумав. Але ти можеш допомогти мені. Насамперед я підсуну облизня Стюбнерові й усьому синдикатові, що спекулює на боксі. Я зіб'ю Кенема на першому ж раунді. Вперше я буду без жарту лютий у бою. Бідолаха Том Кенем! Незгірший він комбінатор за всіх інших, але йому судилося стати моєю головною жертвою. Розумієш, я збираюся виголосити їм промову. Такого не водиться, але сенсацію це викличе надзвичайну, бо я покажу публіці ввесь позалаштунковий бік справи. Бокс — добра гра, а вони обернули його на комерцію і занапастили. Ти бачиш, я вже виголошую перед тобою промову, як на рингу.

— Хотіла б я почути, як то буде! — сказала вона. Він задумливо подивився на неї.

— Я теж хотів би. Тільки ж там така колотнеча може зчинитись! Хто зна, що станеться, як я почну говорити. Зате тільки-но там усе скінчиться, я прийду до тебе. І це буде останній виступ Пата Глендона-молодшого на будь-якому рингу.

— Але, коханий, ти ж ніколи не говорив промов, — заперечила вона. — Ти можеш провалитися.

Він упевнено хитнув головою.

— Аджеж я ірландець, — заявив він. — А який ірландець не вміє говорити? — Він весело зареготався. — Стюбнер подумає, що я збожеволів. Він запевняє, що одружений чоловік не може тренуватись. Але хіба він розуміється на шлюбі або на мені чи тобі? Та й на будь-чому іншому, крім нерухомого майна та нечесних матчів? Я їм усім покажу того вечора, і бідоласі Томові також. Далебі, мені навіть шкода його.

— Боюся, мій коханий Предковічний Звір обійдеться з ними по-предковічному й по-звірячому, — прошепотіла вона.

Він засміявся.

— В усякім разі, спробую. Можеш бути певна, що це буде мій останній виступ. А потім — тільки ти, сама лише ти у мене. Але якщо ти проти мого останнього виступу, то скажи!

— Чому проти? Я люблю свого велетня, тож він повинен бути самим собою. Якщо тобі цього хочеться, то й мені теж — і для тебе, і для себе. Припустімо на хвилинку, що я захотіла б піти на сцену або податись до Океанії чи на Північний полюс?.. Тоді ти що?

Він відповів поволі і майже врочисто.

— Тоді я сказав би тобі: — "Іди! Ти — це ти, і ти повинна бути сама собою і чинити те, що тобі хочеться". Я й кохаю тебе саме за те, що ти — це ти!

— Ми з тобою двійко дурненьких закоханців, — прошепотіла вона, коли він випустив її з обіймів.

— Ну й чудово! — вигукнув він.

Пат підвівся, обвів очима обрій, де згасало вечірнє сонце, і простяг руку над правічним лісом, що покривав гірські пасма.

— Доведеться десь тут і переночувати. Відсіля миль тридцять до найближчого постою.

X

Хто з присутніх там аматорів боксу забуде той пам'ятний вечір на рингу "Золота Брама", коли Пат Глендон-молодший побив Тома Кенема, та ще й переміг супротивника, дужчого за Тома?! Коли Глендон цілу годину стримував розлючену юрбу на самій межі вибуху і спричинив своїм викриттям обстеження зловживань інспекторів і процеси менеджерів та комісіонерів? Одне слово, коли він ледве не зруйнував усю систему призового боксу?.. Все, що тоді трапилося, було для всіх цілковитою несподіванкою. Навіть Стюбнер не мав найменшої підозри. Щоправда, після історії з Натом Пауерсом його вихованець збунтувався, втік і одружився, але все це вже минулося. Глендон-молодший не позбавив його надії,— він примирився з неминучою запроданістю всіх причетних до боксу й повернувся знову на ринг.

Ринг "Золота Брама" — це була нещодавно збудована найбільша з такого роду споруд у Сан-Франціско. Глендонів матч був перший у новій будівлі. Не порожнювало жодне з двадцяти п'яти тисяч місць. Аматори боксу з'їхалися з усіх кінців світу на цей матч і за місце в перших рядах платили по п'ятдесят доларів. Найдешевший квиток коштував п'ять доларів.

Знайомий гул оплесків привітав появу старого судді Біллі Моргана, коли він, нахиливши сиву голову, проходив під канатом. Тільки-но розкрив він рота, як неподалік від рингу почувся страшний тріск: зламалося декілька рядів низьких лавок. Серед публіки залунав бучний

сміх, залунали вигуки жартівливого співчуття і поради потерпілим, хоч, на щастя, ніхто не постраждав. Черговий поліційний капітан значливо зиркнув на свого помічника: вечір, мовляв, буде бурхливий і треба матися на бачності.

Семеро кремезних героїв рингу один за одним проходили під канатом, і їх усіх відрекомендовано публіці. Всі вони були екс-чемпіони з важкої ваги. Кожне прізвище Біллі Морган супроводив відповідними характеристиками. Одного проголошено "шляхетним Джоном" і "надійним старим", другого — "найчеснішим борцем, якого будь-коли бачив ринг". І так кожного: кого "непереможним героєм сотень боїв", кого "найдужчим представником старої гвардії", "єдиним, хто завжди повертався на ринг", або "найзавзятішим понад усіх вояком", і нарешті,— "найміцнішим горішком, який нікому не розгризти".

Все це відібрало багато часу. Кожен мав виголосити слово, і всі вони щось мимрили й мурмотіли у відповідь. Червоніючи з гордощів і незграбно переступаючи з ноги на ногу, найдовшу промову виголосив "надійний старий", — вона тривала цілу хвилину. Потім їх фотографували. Ринг загатили славнозвісні чемпіони боксу, відомі тренери, секунданти, судді й розпорядники. Галасували й боксери середньої та легкої ваги, — вони теж викликали один одного на змагання. Був тут і Нат Пауерс, що вимагав реваншу в Глендона; були й інші світила, яких затьмарив Пат Глендон-молодший. І всі вони викликали Джіма Генфорда, котрий мусив, у свою чергу, заявити, що згоджується на зустріч із переможцем сьогоднішнього змагання. Одна половина публіки заходилася кричати "Глендон!", а друга "Кенем!". В розпалі цього шаленого гамору підломився ще ряд лавок, і власники квитків обурено загаласували на капельдинерів, що за добрі гроші напустили в залу чимало "зайців". Капітан поліції зателефонував у поліційну управу по допомогу.

Публіка тішилася надзвичайно. Коли Глендон і Кенем вийшли на ринг, у залі знялася справжня буря. Вітали їх добрих п'ять хвилин. Сторонніх на рингу вже не лишилося. Глендон в оточенні секундантів сидів у своєму кутку. Стюбнер, як звичайно, стояв за його спиною.

Першим відрекомендували публіці Кенема. Почовгавши на місці й схиливши голову, він мусив на вимогу публіки, зрештою, сказати промову. Він заникувався й затинався, але кінець кінцем вичавив із себе кілька слів.

— Я пишаюся, що я тут перед вами сьогодні,— заявив він, а поки лунали оплески, спромігся ще на одну думку: — Я завше змагався чесно. Все своє життя. Ніхто не може цього заперечити. І сьогодні зроблю все, що можу.

Почулися вигуки: "Правда, Томе!", "Ми тебе знаємо!", "Молодець, Том!", "Він свого не попустить!"

Потім настала Глендонова черга. Йому теж загадали сказати промову, хоч такого й не заведено було вимагати від переможців у попередніх матчах. Біллі Морган підніс руку, даючи тим знак мовчати, і серед тиші залунав ясний і дужий голос Глендона:

— Всі тут казали вам, як вони пишаються тим, що виступають перед вами. Але я не пишаюся. — Публіка була приголомшена, і він на часину примовк, щоб дати їй отямитися. — Я не пишаюся і своїми колегами по рингу. Ви хотіли від мене промови. Я вам і скажу справжню промову. Це мій останній матч; після цього я назавжди кидаю ринг. Спитаєте — чому? Я вже сказав вам. Мені не подобається це оточення. Призовий ринг такий продажний, що жодна близька до нього людина не може уникнути бруду. Всюди підлота й шахрайство, починаючи від маленьких професійних клубів і кінчаючи сьогоднішнім змаганням!

Глухий гомін подиву, дедалі зростаючи, у цю мить перейшов у суцільний рев. Залунали голосні посвисти й шикання, звідусіль гукали: "Починайте матч!", "Давай матч!", "Чому не починаєте?"

Глендон розглянувся й помітив, що головні крикуни — це розпорядники, менеджери й боксери — всі ті, хто сидів поблизу рингу.

Публіка поділилася на два табори, й половина кричала: "Починайте!", а друга половина: "Промову! Промову!"

Добрих десять хвилин тривав цей шарварок. Стюбнер, суддя, власник рингу — всі благали Глендона починати матч. Коли він відмовився, суддя заявив, що присудить перемогу Кенемові, якщо Глендон не хоче битися.

— Не маєте права, — невимушено заперечив Пат. — Я вас притягну до суду. Та й ця юрба не випустить вас живцем, якщо ви позбавите її видовища бою. А битися я неодмінно буду. Тільки насамперед мушу скінчити промову.

— Та це ж проти правил! — крикнув суддя.

— Ні, анітрохи. В правилах нема пункту, що забороняє промови. Кожен з видатних боксерів виголошував сьогодні промову.

— Лише кілька слів! — суддя кричав Глендонові в саме вухо. — А ви читаєте цілу лекцію!

— В правилах нічого не сказано проти лекцій, — відповів Глендон. — А тепер, хлопці, геть відсіля, а ні, то я вас сам поскидаю.

Розпорядника змагання, чолов'ягу апоплектичної будови, незважаючи на його пручання, схоплено за комір і кинуто через канат. Розпорядник був огрядний дядисько, але Глендон однією рукою так легко впорався з ним, що публіка аж не тямилась від шаленого захвату. Крики, що вимагали дальшої промови, раз у раз гучнішали. Стюбнер і власник приміщення розважливо відступили. Глендон підніс руки, щоб у залі затихли, але ті, хто хотів змагання, зчинили ще більший гамір. Знову два чи три ряди лавок підломилися, і глядачі, що лишилися без місць, тільки посилили загальний рейвах, протискаючись проміж тих, котрі

сиділи на передніх лавах. Задні ряди, яким через це не видно було рингу, зняли страшенний галас, вимагаючи, щоб усі посідали.

Глендон підійшов до канату і звернувся до поліційного капітана. Щоб його почули, він мусив перегнутися через канат й закричати полісменові у вухо:

— Якщо я не докінчу, юрба все розшматує. їх не спинити, ви самі бачите. Тож допоможіть мені. Не пускайте нікого на ринг, а я юрбу заспокою.

Він повернувся на середину рингу й знову підніс руки.

— Хочете, щоб я докінчив промову? — прогримів він.

Кількасот людей, що сиділи ближче до рингу, почули його й закричали у відповідь:

— Хочемо!

— Тоді хто хоче слухати, нехай заткне горлянку сусідові.

Пораду було прийнято, і коли Глендон повторив її, голос його розкотився вже по всій залі. Знов і знов викрикував він ті слова, і поволі западала тиша ряд за рядом: чулась лише притлумлена вовтузня, штурханина й ляпаси, — це сусід утихомирював сусіда. Хвилювання нарешті вщухло, аж тут раптом підломився один з найближчих до рингу рядів. Цю подію вітали новим вибухом веселощів, але далі все само собою завмерло і відкілясь із задніх рядів виразно прозвучали слова:

— Шпар, Глендоне, ми слухаємо!

У Глендона було притаманне всім кельтам інтуїтивне знання психології юрби. Він знав, що це строкате людське стовпище, ще тільки-но розбуяле, — тепер у нього в руках.

Він зумисне ще помовчав хвильку — і на секунду не довше, ніж треба було. Півхвилини панувала цілковита тиша, від якої ставало аж страшно. Але при першому ж слабкому шамотінні Глендон одразу заговорив:

— Коли я закінчу, почнеться матч. Обіцяю вам, що це буде справжнє змагання. Такі вам рідко коли траплялося бачити. Я нокаутую супротивника якнайшвидше. Біллі Морган вам, певно, оголосить, що це буде матч на сорок п'ять раундів. А я вам скажу, що матч не триватиме й сорок п'ять секунд.

Коли мене перервали, я саме казав вам, що призовий бокс — це чисте шахрайство. Все тут улаштовано на комерційних засадах, а що це таке, вам і без слів зрозуміло. Кожного з вас, що не бере участі в таємних оборудках синдикату, немилосердно обмахльовують. Чому сьогодні підламуються лави? Це так само чиєсь шахрайство! І всю цю залу побудовано на комерційних засадах, і тут хтось теж загріб грошви.

Тепер публіка ще дужче була в його руках, і він це знав.

— На двох місцях тулиться по троє чоловік, я звідси бачу. Чому це так? Знов шахрайство. Капельдинери ж не дістають платні, мовляв, вони самі собі зароблять якимсь шахрайством. Усе ті самі комерційні засади! А платите ж ви. Звичайно, ви! Як дається дозвіл на матч? За хабаря. А тепер я запитаю вас: якщо шахрують підрядники, будуючи приміщення, якщо шахрують капельдинери, шахрують урядовці — то чом би не шахрувати і організаторам та учасникам призових матчів? Вони так і роблять. А ви — платите. Треба вам сказати, що винні в цьому не боксери. Не вони керують цією справою. Керують розпорядники й менеджери — вони крутять усім. Боксери лише змагаються. На початку кар'єри вопи завше чесні, але менеджери примушують їх іти на всякі

махінації, а як хто не згоден — його викидають. На рингу бували й чесні боксери. 1 тепер бувають, але, як правило, — заробляють вони не багато. Напевне, трапляються й чесні менеджери. Ось мій менеджер — він один з кращих у цій компанії. А спитайте його, скільки він уклав грошей у нерухоме майно й прибуткові будинки? Скільки приберіг на чорний день?

Тут крики знову заглушили йому голос.

— Хто хоче слухати, нехай кожен заткне горлянку найближчому крикунові! — наказав Глендон.

І знов, як гомін прибою, долинула приглушена метушня, ляскання потиличників і глухі вдари, а тоді всі втихомирилися.

— Чого це всякий боксер розпинається, що він завжди бореться чесно? Чого боксери мають такі прізвиська, як от Чесний Джім, Чесний Біллі, Чесний Блексміс? Чи не здається вам, що вони чогось бояться? Якщо людина кричить на все горло про свою чесність, хоч-не-хоч її запідозриш. Але коли це вже призовий боксер, ви чомусь нічогісінько не помічаєте!

— "Хай переможе найгідніший!" Ви часто чули ці слова від Біллі Моргана. А я вам скажу, що гідніший не завжди перемагає, а якщо й перемагає, то цю перемогу заздалегідь передбачено. Більшість великих змагань, про які ви чували або які бачили, підготовано загодя. Така програма. Все погоджено заздалегідь. Гадаєте, розпорядники й менеджери ходять коло цієї справи задля втіхи, задля спорту? Де б пак! Усі вони — ділові люди.

Ось перед вами три боксери — Том, Дік і Гаррі. Найдужчий з них Дік. Він міг би довести це в двох матчах. А що ж виходить? Том перемагає Гаррі, Дік перемагає Тома, Гаррі перемагає Діка. Тобто — нічого не доведено. Потім ідуть матчі-реванші. Гаррі перемагає Тома, Том — Діка,

а Дік — Гаррі. Знов така сама історія. Тоді починають спочатку: Дік вимагає реваншу, і аж тепер нарешті він перемагає і Гаррі, й Тома. Вісім матчів, щоб довести, що найгідніший з трьох Дік, хоч для цього досить і двох. Усе заплановано й вироблено заздалегідь. А ви платите за це, і якщо під вами не вламуються лавки, то вас із усіх боків притискають "зайці", яких понапускали капельдинери.

Але ж бокс — гарна гра, якщо провадити її чесно. І боксери билися б чесно, якби мали таку змогу. Та над усім бере гору шахрайство. Подумайте лишень: за три змагання жменька людей поділяє між собою три чверті мільйона доларів!

Дикий вибух у залі примусив його замовкнути. В загальному клекоті можна було добрати лише окремі викрики: "Який мільйон?", "Які три змагання?", "Говори!", "Кажи далі!" Водночас чулися й обурені посвисти, шикання та вигуки: "Негідник!", "Наклепник!"

— Хочете слухати? — крикнув Глендон. — Тоді тихіш!

Він знов примусив залу витримати півхвилинну виразну паузу.

— На що важить Джім Генфорд? Яку програму виробили його менеджер та секунданти з моїми? Вони знають, що він у мене в руках. Я можу збити його на першому ж раунді. Але Джім Генфорд — чемпіон світу. Якщо я не пристану на їхню програму, мені взагалі не влаштують зустрічі з ним. А програма вимагає трьох змагань. Перше — виграю я. Воно відбудеться в Неваді, якщо не пощастить організувати у Сан-Франціско. Ви побачите справжнє серйозне змагання. Обоє ми теж поставимо заклади по двадцять тисяч доларів. Гроші то будуть справжні, але заклад буде фальшивий: нишком кожен з нас забере свої гроші назад. А бариш — його ми поділимо пополовині, хоч офіційно переможцеві дістається шістдесят п'ять відсотків збору, а переможеному тридцять п'ять. До того ще гонорар із кінематографу, реклама та всякі інші прибутки — всього набігає не менш як двісті п'ятдесят тисяч. Ми

поділимо їх між собою і призначимо реванш. Цим разом переможе Генфорд, а прибутки ми знову поділимо пополовині. Нарешті, в третьому змаганні перемагаю я, бо ж я й маю право на перемогу. А тим часом ми витягли з ваших кишень три чверті мільйона доларів. Така програма в них, але гроші ці — брудні. Ось чому я сьогодні й кидаю ринг назавжди…

В цю мить Джім Генфорд, відштовхнувши просто на глядачів полісмена, що стримував його, сам незграбний і вайлуватий, перебрався через канати й закричав:

— Брехня!

Мов скажений бик, він кинувся на Глендона, але той подався назад, а потім замість зустріти напад, влучно відскочив убік. З розгону велетень боксер налетів на канати. Відскочивши, він повернувся, щоб знов кинутися на Глендона, але Пат перейняв його. Спокійний і зіркий, Глендон націлився просто в щелепу і — вперше за всю свою боксерську кар'єру — завдав супротивникові справжнього удару. Уся його сила, всі невикористані її запаси виявилися в цьому нищівному вибухові м'язів.

Генфорд злетів у повітря. Він був мертвий — оскільки непритомність подібна до смерті. Загубивши під ногами підпору, він злетів угору й напоровся на верхній канат. Безсило повисши на ньому, його тіло гойднулося і шугнуло з рингу вниз, просто на голови репортерів у першому ряді.

Публіка в своєму запалі не знала впину. За власні гроші вона дістала далеко більше, ніж сподівалася мати: в неї на очах нокаутовано одним ударом Великого Джіма Генфорда, чемпіона світу! Це було поза програмою, та все ж таки його збито з одного удару! Такого вечора не бачили ще в історії боксу. Глендон сумно задививсь на забиті суглоби, а тоді кинув оком через мотуззя на Генфорда, який потроху повертався до тями. Потім Пат знову підніс обидві руки. Він заслужив право на увагу, і публіка стихла.

— Коли я починав свою кар'єру, — казав він, — мене прозвано Вибивайло Глендон. Ви зараз бачили мій удар. Я завше вмів його завдавати. Я напосідав на свого суперника й перемагав його, хоч намагався й не показувати всієї своєї сили. Потому мене почали навчати. Мій менеджер сказав, що це не гаразд щодо публіки. Він радив довше провадити змагання, щоб глядачі мали на що подивитися за свої гроші. Я був дурний, наївний парубчак з гірської пущі. Я це прийняв за щиру правду. Мій менеджер завше змовлявся зі мною, на якому раунді я зіб'ю супротивника. А сам потайки повідомляв про це синдикат гравців, і синдикат на цьому спекулював. Ясно, що платили за їхню гру — ви. Але я з одного радий: я ніколи й не торкнувся цих грошей, ані цента. Вони не насмілювалися запропонувати їх мені, бо знали, що цим викрили б свою гру.

Пам'ятаєте мій матч із Натом Пауерсом? Я зовсім не нокаутував його. В мене вже виникла деяка підозра, і тоді вся ця зграя за спиною в мене змовилася з ним. Я нічого про те не знав. Я хотів не збивати його на шістнадцятому раунді, як було заплановано, а протягти змагання раундів до вісімнадцяти. Той удар на шістнадцятому раунді не міг збити його з ніг — я його ледь черкнув. А він перевів усю сцену так, ніби дістав справжнього нокаута, і піддурив усіх вас.

— А сьогодні як? — вигукнув хтось. — Сьогодні теж наперед заплановано?

— Заплановано, — відказав Глендон. — На який раунд ставить синдикат? Що Кенем простоїть до чотирнадцятого раунду?

Почулися рев і крики. Глендон ще раз підніс руку, вимагаючи тиші.

— Я майже скінчив. Але я хочу сказати вам тільки ще одне. Сьогодні синдикат опиниться на льоду. Цього разу бій буде чесний. Том Кенем не простоїть до чотирнадцятого раунду. Він не простоїть і до кінця першого.

Кенем, що сидів у своєму кутку, скочив на ноги й люто закричав:

— А дзуськи! Нема в світі такого, хто б збив мене в першому раунді!

Не звернувши на нього жодної уваги, Глендон казав далі:

— Один раз у житті я вдарив з усієї сили. Ви це бачили хвилину тому, коли я впорався з Генфордом. Сьогодні ж я вдруге вдарю щосили — хіба тільки Кенем вчасно вистрибне за канати й утече… А тепер я готовий.

Він відійшов у свій куток і простяг руки секундантам, щоб наділи рукавиці. У протилежному кутку нетямився Кенем, і секунданти даремне силкувалися його заспокоїти. Кінець кінцем Біллі Морганові пощастило оголосити змагання:

— Матч триватиме не більш як сорок п'ять раундів, — прокричав він. — За правилами маркіза Квінсбері. Хай переможе гідніший! Починайте!

Прозвучав гонг. Обидва боксери виступили наперед. Глендон, як годилося, простяг для привітання супротивникові праву руку, але Кенем сердито крутнув головою і відмовився її стиснути. На диво всім, він не кинувся одразу на Глендона: хоч який розлючений, бився він обережно — ображена гордість примушувала його будь-що вистояти до кінця раунду. Він зробив декілька ударів, але дуже стримано, щоб не послабити захисту. Глендон невблаганно переслідував його по всьому рингу, притоптуючи лівою ногою. Однак він жодного разу не вдарив і начебто й не замірявся. Він навіть опустив руки вздовж стегон і наступав не захищаючись, мовби викликаючи супротивника на бій. Кенем зневажливо посміхався, але не хотів скористуватися з нагоди на удар.

Проминуло дві хвилини, і тоді Глендон раптом змінився. Кожним м'язом, кожною рискою обличчя він заявляв, що настав вирішальний момент. Це була гра, і він чудово перевів її. Здавалося, він увесь перетворився на крицю, тверду й безжальну. Це вплинуло на Кенема, і

він подвоїв обережність. Глендон швидко загнав його в куток і не випускав звідти. Але він усе ще не завдавав ударів і не пробував їх завдавати, і напруженість дожидання почала гнітити Кенема. Він даремне силкувався виборсатися з кутка, ніяк не насмілюючись кинутись на супротивника, щоб відпочити бодай у клінчі.

Аж тепер воно почалося! — Кенема й усю публіку осліпила блискавична миганка випадів. У залі не знайшлося й двох глядачів, які потім однаково б змальовували те, що сталося. Кенем ухилився від одного випаду й ту ж мить підніс руку, щоб захистити лице від другого. Водночас він спробував змінити опору з ноги на ногу. Ті, хто сидів біля самого рингу, опісля присягалися, що в живі очі бачили, як Глендон скерував свій удар від правого стегна і, ніби тигр, скочив на супротивника, щоб підсилити випад вагою свого тіла. Удар прийшовся Кенемові в підборіддя саме в той момент, коли він міняв позицію. Кенем знепритомнів, так само, як і Генфорд, злетів у повітря, зачепився за канат і гепнувся потойбіч рингу на голови репортерам.

Про те, що зайшло потім на "Золотій Брамі", газетні статті не змогли дати читачам і приблизного уявлення. Поліції пощастило не допустити глядачів на ринг, але врятувати залу вона виявилася неспроможна. Це не був бунт, це була чиста оргія. Жодна лава не вціліла. По всій величезній залі глядачі спільними силами вивертали бруси, бантини й стовпи, перекидали все догори дном. Боксерам довелося шукати захисту в поліції, але полісменів було замало, щоб безпечно вивести їх геть із будівлі. І боксерам, і менеджерам, і розпорядникам чимало перепало від юрби. Помилували тільки одного Джіма Генфорда. Таку ласку він завдячував своїм щелепам, страшенно розпухлим і без участі публіки. Юрба, що її кінець кінцем витиснуто на вулицю, накинулася там на новенький, за сім тисяч доларів, автомобіль одного з найбільших менеджерів і пошматувала його дощенту, обернувши всі його деталі на металевий та дерев'яний лом.

Усі вбиральні було понищено, і Глендон не зміг навіть одягтися: накинувши халат на саме трико, він так і вибіг до своєї машини. Але

вихопитися непомітно йому не пощастило. Юрба була така велика, що машина не могла зрушити з місця. Після довгих марних зусиль поліція, нарешті, дійшла згоди з натовпом: Глендон сів у автомобіль, і він поїхав ступою, а тисяч зо п'ять божевільців улаштували йому справжній тріумф.

Тільки перед північчю ураган цей пройшов через Юніон-сквер і вниз до готелю "Св. Франціск", де мешкав Глендон. Біля входу в готель юрба знов не захотіла відпускати свого улюбленця, вимагаючи від нього нової промови. Даремно він спробував перескочити через голови захоплених своїх прихильників — йому не дали навіть ступити на брук. На головах і плечах, на руках його однесли назад до машини. Звідти він і виголосив останню промову. А Мод Глендон бачила з вікна, як її чоловік, наче юний Геркулес, підноситься над натовпом, і знала, що він, як і завжди, каже щиру правду, запевняючи всіх, що цей матч був його останнім виступом, після якого він кидає ринг назавжди.